

ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΑΛΙΑΡΤΟΥ - ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2015-2016

*ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ*

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ - Α ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ
Υπεύθυνη καθηγήτρια : Τζοβάρα Πολυξένη (ΠΕ06)

ΟΜΑΔΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΟΜΑΔΑ 1

Ζαχαρία Δήμητρα – Μαρία Κουτσούρη Κωνσταντίνα ΦασλιάϊΡεντίνα Χαλιμούρδας Βασίλης	Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας
---	--

ΟΜΑΔΑ 2

Κόλα Μάριος Κολοβός Σταύρος Κουτρομάνης Κωνσταντίνος	Εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας: Αλεξανδρινή κοινή Βυζάντιο Καθαρεύουσα
--	--

ΟΜΑΔΑ 3

Αραπίτσα Βασιλική Βουλογκίτσα Παναγιώτα Καραστεργιος Στυλιανός Καραστέργιου Ευαγγελία	Ιστορία της Αγγλικής Γλώσσας
--	------------------------------

ΟΜΑΔΑ 4

Λυμπέρης Βασίλης Νιάρης Χρήστος Χόντου Νικολέτα	Η αγγλική ως παγκόσμια γλώσσα
---	-------------------------------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	4
Πρόλογος	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	
1.1. Γέννηση και πρώτη καταγραφή της ελληνικής γλώσσας.	6
1.2. Τα μυστικά της γλώσσας	9
1.3. Η αλλαγή της αρχαίας ελληνικής γλώσσας	13
1.4. Η συνάντηση της ελληνικής με άλλες γλώσσες	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	
2.1 . Ελληνιστική Κοινή	19
2.2. Η γλώσσα στο Βυζάντιο	20
2.3. Η Καθαρεύουσα	21
2.4. Το γλωσσικό ζήτημα	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	
3.1 Πριν την αγγλική γλώσσα	25
3.2. Οι Κέλτες	26
3.3. Οι Ρωμαίοι	26
3.4. Αρχαία Αγγλική Γλώσσα	27
3.5. Μεσαιωνικά Αγγλικά	29
3.6. Πρώιμη Νεότερη Αγγλική Γλώσσα	31
3.7. Η αγγλική γλώσσα τον 19 ^ο και 20 ^ο αιώνα	34
3.8. Σύγχρονη εποχή	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΓΛΩΣΣΑ	
4.1. Τι εννοούμε με τον όρο Παγκόσμια Γλώσσα;	37
4.2. Γιατί χρειάζεται μια παγκόσμια γλώσσα;	37
4.3. Είναι τα αγγλικά παγκόσμια γλώσσα;	38
4.4. Οι ομιλητές της αγγλικής γλώσσας.	40
4.5. Τα αγγλικά ως διεθνής γλώσσα.	41
4.6. Γλωσσομάθεια.	41
4.7. Ποιες γλώσσες προτιμούν οι ευρωπαίοι πολίτες.	43

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα της παρούσας εργασίας έχει να κάνει με την ιστορία της Ελληνικής και της Αγγλικής γλώσσας. Η ελληνική γλώσσα, για την ακρίβεια η μητρική μας γλώσσα, είναι μια από τις αρχαιότερες γλώσσες του κόσμου που χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερο γλωσσολογικό πλούτο. Για αυτό το λόγο αναζητήσαμε τις ρίζες της στο μακρινό παρελθόν αναζητώντας πληροφορίες για την πρώτη της καταγραφή και την εξέλιξη της μέσα στους αιώνες μέχρι να φτάσουμε στην Νέα Ελληνική Γλώσσα, που μιλάμε και διδασκόμαστε σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Η αγγλική γλώσσα είναι η πιο ευρέως διαδεδομένη γλώσσα στον κόσμο, με πολλούς φυσικούς ομιλητές και ακόμα περισσότερους που την μιλούν ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα. Θεωρείται αναμφισβήτητα ‘παγκόσμια γλώσσα’ καθώς χρησιμοποιείται ως κοινή γλώσσα επικοινωνίας όχι μόνο ανάμεσα σε λαούς που έχουν διαφορετική μητρική γλώσσα αλλά και γιατί έχει καταφέρει να εντάξει ένα ευρύ γλωσσολογικό φάσμα στην καθημερινότητά μας. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι η αγγλική πλέον διδάσκεται σε όλες τις βαθμίδες της ελληνικής δημόσιας εκπαίδευσης και ότι οι Έλληνες σημειώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά αγγλικής γλωσσομάθειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Για τους παραπάνω λόγους αναζητήσαμε την ιστορία της αγγλικής γλώσσας, τις επιρροές που δέχθηκε και τους λόγους που την κατέστησαν την ‘*lingua franca*’ της εποχής μας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σε αυτό το τετράμηνο στα πλαίσια της ερευνητικής εργασίας ασχοληθήκαμε με την ιστορία της αρχαίας ελληνικής και αγγλικής γλώσσας.

Πιο συγκεκριμένα, η ομάδα μας (ΟΜΑΔΑ 1) που αποτελείται από τον Βασίλη Χαλιμούρδα και τις Κωνσταντίνα Κουτσούρη, Δήμητρα Ζαχαρία και Ρεντίνα Φασλία ανέλαβε να αναζητήσει πληροφορίες για την ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Οι πληροφορίες που συλλέξαμε ήταν για τη γέννηση της Αρχαίας ελληνικής γλώσσας και την εξέλιξη της καθώς και τα μυστικά της. Επίσης μελετήσαμε πως η γλώσσα μας ήρθε σε επαφή με άλλες και επηρεάστηκε από αυτές καθώς και κάποια στοιχεία που οδήγησαν στην απλούστευσή της από τα χρόνια του Μ. Αλεξάνδρου και μετά.

Η ομάδα μας (ΟΜΑΔΑ 2), που αποτελείται από τους μαθητές Κωνσταντίνο Κουτρουμάνη, Σταύρο Κολοβό και Μάριο Κόλα, ασχολήθηκε με τρία θέματα της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας. Πρώτον, ασχοληθήκαμε με την Ελληνιστική ή Αλεξανδρινή Κοινή, στη συνέχεια ασχοληθήκαμε με την ελληνική γλώσσα στην βυζαντινή εποχή και τέλος ασχοληθήκαμε με την καθαρεύουσα και το γλωσσικό ζήτημα.

Η τρίτη ομάδα (ΟΜΑΔΑ 3), η οποία αποτελείται από τους μαθητές Αραπίτσα Βασιλική, Βουλογκίτσα Παναγιώτα, Καραστέργιο Στυλιανός και Καραστέργιου Ευαγγελία ασχολήθηκε την ιστορία της Αγγλικής Γλώσσας στο πέρασμα των αιώνων. Ειδικότερα ο Καραστέργιος Στυλιανός ασχολήθηκε με τα Προϊστορικά Αγγλικά, η Αραπίτσα Βασιλική με τα Αρχαία Αγγλικά, η Καραστέργιου Ευαγγελία με τα Μεσαιωνικά και η Βουλογκίτσα Παναγιώτα με τα Νεότερα και Σύγχρονα Αγγλικά. Ο καθένας αφού βρήκε τα κείμενα που ταιριάζουν με το θέμα του, τα μετέφρασε και διάλεξε τις σημαντικότερες πληροφορίες για τη σύνθεση της εργασίας. Βρήκαμε το θέμα πολύ ενδιαφέρον και μάθαμε πολλά πράγματα για τα Αγγλικά και την Ιστορία τους. Δεν ήταν εύκολο, αλλά προσπαθήσαμε και ανταπεξήλθαμε στις απαιτήσεις του θέματος.

Η ομάδα μας (ΟΜΑΔΑ 4) που αποτελείται από το Χρήστο Νιάρο, τη Νικολέττα Χόντου και το Βασίλη Λυμπέρη ασχολήθηκε με τα αγγλικά ως παγκόσμια γλώσσα. Μάθαμε λοιπόν ότι μάθαμε ότι η Αγγλική γλώσσα είναι μια γλώσσα με πολλούς ομιλητές ανά τον κόσμο και έχει κυριαρχήσει σε πολλούς τομείς όπως οι διεθνείς επικοινωνίες και σχέσεις, η διπλωματία, η τεχνολογία κ.α. Τέλος, ασχοληθήκαμε με τα ποσοστά της αγγλικής γλωσσομάθειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρατηρώντας ότι η χώρα μας διαθέτει από τα υψηλότερα ποσοστά στην ΕΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1.1 ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.

➤ Ποιοί και πότε πρωτοέγραψαν ελληνικά

Τα πρώτα γραπτά κείμενα της ελληνικής χρονολογούνται στον 14^ο-13^ο αιώνα προ Χριστού. Προέρχονται από τα αρχαία μεγάλα κέντρα (παλατιών, διοικητικών κέντρων) του Μυκηναϊκού πολιτισμού: Μυκήνες, Πύλος, Τίρυνθα, Θήβα, αλλά και από τα αρχαία της Κρήτης (Κνωσός, Χανιά), όπου επεκτάθηκε ο Μυκηναϊκός πολιτισμός. Στα Μυκηναϊκά παλάτια είχε λοιπόν την έδρα της η κρατική διοικητική μηχανή η οποία διαχειριζόταν τον πλούτο που την συντηρούσε και της έδινε τη δύναμη της: αγαθά, καλλιέργειες, ανταλλαγές, άνθρωποι (αξιωματούχοι, τεχνίτες, δούλοι). Αυτός ο σύνθετος διοικητικός μηχανισμός είχε την ανάγκη ενός συστήματος καταγραφής και διατήρησης της πληροφορίας. Η ανάγκη δηλαδή για ένα σύστημα γραφής προέκυψε, γιατί η κοινωνική ζωή ήταν πια αρκετά σύνθετη, ώστε να μην εξυπηρετείται από τον προφορικό λόγο.

Έτσι λοιπόν οι Μυκηναίοι άρχοντες αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν ένα σύστημα γραφής κυρίως για τις λογιστικές ανάγκες των βασιλείων τους. Το σύστημα αυτό ονομάστηκε από τους ειδικούς Γραμμική Β' και είναι συλλαβικό. Κάθε σημάδι αντιστοιχεί, σε μια συλλαβή. Υπάρχουν 90 τέτοια συλλαβικά σημεία και 100 περίπου εικονογράμματα. Τα σημεία αυτά, μαζί με άλλα που δηλώνουν αριθμούς χρησιμοποιούνται για να σημάνουν τα πράγματα (κρασί, λάδι, άνθρωποι, τόπους, κλπ.).

➤ Γραμμική Β' : τα πρώτα ελληνικά κείμενα

Τα πρώτα δείγματα της Γραμμικής Β' βρέθηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, στις ανασκαφές που έκανε ο Άγγλος αρχαιολόγος Άρθουρ Έβανς στην Κρήτη. Έπρεπε, ωστόσο, να περιμένουμε έως τις αρχές της δεκαετίας του 1950 για να αποκρυπτογραφηθεί η Γραμμική Β'. Αυτό το κατάφερε ο αρχιτέκτονας Michael Ventris, όπου με τη βοήθεια του John Chadwick έδειξε ότι η Γραμμική Β' ήταν το πρώτο σύστημα γραφής που χρησιμοποιήθηκε για να γραφτεί η ελληνική γλώσσα. Στην αποκρυπτογράφηση βοήθησε ένα σύστημα γραφής συγγενικό με τη Γραμμική Β' το κυπριακό συλλαβικό. Με το σύστημα αυτό γράφτηκε για πρώτη φορά η ελληνική γλώσσα όπως μιλιόταν στην Κύπρο.

Η πιθανότερη πηγή από την οποία δανείστηκαν οι Μυκηναίοι το σύστημα γραφής τους, τη Γραμμική Β', ήταν το σύστημα που χρησιμοποιούσε ο Μινωικός πολιτισμός, ο πολιτισμός που αναπτύχθηκε στην Κρήτη στη διάρκεια της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ. με κέντρα την Κνωσό, τη Φαιστό, τα Μάλια, τη Ζάκρο και άλλες θέσεις όπου βρέθηκαν τα ανάκτορα και τα διοικητικά κέντρα της Μινωικής Κρήτης. Οι Μινωίτες ανέπτυξαν πριν από τους Μυκηναίους ένα σύστημα γραφής (συλλαβικό και αυτό) για να εξυπηρετήσουν τις λογιστικές ανάγκες των διοικητικών μηχανισμών. Το σύστημα αυτό ονομάστηκε από τους ειδικούς Γραμμική Α'. Γι' αυτό και το σύστημα των Μυκηναίων ονομάστηκε Γραμμική Β'. Η Γραμμική Α' ήταν ο πρόγονος της Γραμμικής Β' αλλά ενώ η Γραμμική Β' αποκρυπτογραφήθηκε η Γραμμική Α' δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί. Η γλώσσα του Μινωικού κόσμου δεν ήταν ελληνική. Το συλλαβικό σύστημα λοιπόν, για την καταγραφή της άγνωστης μινωικής γλώσσας που είναι γραμμένη με τη Γραμμική Α', το δανείστηκαν οι Μυκηναίοι για να καταγράψουν τη δική τους γλώσσα, την ελληνική. Αλλά η Γραμμική Β' εμφανίζει και άλλες ιδιαιτερότητες που την κάνουν ένα δύσκολο και ελλειπτικό σύστημα γραφής.

➤ Το Κυπριακό συλλαβάριο

Ένα παρόμοιο με τη Γραμμική Β' συλλαβικό σύστημα χρησιμοποιήθηκε και για την καταγραφή της ελληνικής γλώσσας στην Κύπρο της κυπριακής διαλέκτου. Τα πρώτα κείμενα αυτής της συλλαβικής γραφής της Κύπρου χρονολογούνται γύρω στα 800 π.Χ. Το σύστημα αυτό εξακολούθησε να χρησιμοποιείται έως τον 3^ο αιώνα π.Χ και για ένα διάστημα παράλληλα με την αλφαβητική γραφή. Το κυπριακό συλλαβικό σύστημα αποτελείται από 55 συλλαβογράμματα σημεία δηλαδή τα οποία όπως και στη Γραμμική Β', αντιστοιχούν σε συλλαβές.

Η Γραμμική Β', το Κυπριακό συλλαβάριο αλλά και η αλφαβητική γραφή, είναι δάνεια από παλαιότερους πολιτισμούς της Ανατολής. Η γραφή ήταν, από τις πρώτες αρχές της ένα εργαλείο που ένωνε διαφορετικούς πολιτισμούς.

➤ Η Γραμμική Α'

Από τη Μινωική Κρήτη προέρχεται η Γραμμική Α', δηλαδή το σύστημα γραφής που δανείστηκαν και τροποποίησαν οι Μυκηναίοι δημιουργώντας το δικό τους σύστημα, τη Γραμμική Β', για να καταγράψουν για πρώτη φορά την ελληνική γλώσσα. Η γραφή αυτή χρησιμοποιείται μέχρι περίπου το 1400 π.Χ. και δείγματά της βρίσκουμε σε όλα τα κέντρα του

Μινωικού κόσμου της Κρήτης, με ποιο σημαντικό την Κνωσό και το παλάτι της. Η Γραμμική Α' μοιάζει να είναι όπως και η Γραμμική Β' ένα συλλαβικό σύστημα γραφής.

➤ Η Κρητική ιερογλυφική

Πριν από την Γραμμική Α', και για ένα διάστημα παράλληλα με αυτή χρησιμοποιούνταν στην Κρήτη ένα σύστημα γραφής που ονομάστηκε Κρητική ιερογλυφική γραφή, επειδή θυμίζει την ιερογλυφική γραφή της Αιγύπτου.

➤ Ετεοκρητική γραφή

Η παλιά, άγνωστη γλώσσα που καταγράφουν οι πινακίδες της Γραμμικής Α' αλλά και της Κρητικής ιερογλυφικής φαίνεται ότι συνέχισε να μιλιέται σε κάποιες περιοχές της Κρήτης. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και αργότερα στις αρχές του 20^{ου} βρέθηκε στις αρχαίες κρητικές πόλεις Πραισό και Δρήρο ένας μικρός αριθμός επιγραφών πάνω σε πέτρα. Οι επιγραφές αυτές είναι γραμμένες με ελληνικό αλφάβητο, αλλά η γλώσσα τους δεν είναι ελληνική. Είναι πολύ πιθανό ότι στις επιγραφές σώζεται η χαμένη αρχαία γλώσσα των Μινωιτών, ή μια από τις χαμένες γλώσσες των Μινωιτών.

➤ Κυπρομινωικές γραφές, Ετεοκυπραϊκή

Πριν από το Κυπριακό συλλαβάριο με το οποίο καταγράφηκε η ελληνική γλώσσα στη μορφή που μιλιόταν στην Κύπρο (κυπριακή διάλεκτος), χρησιμοποιούνταν, ήδη από το 1600 π.Χ και μέχρι το 1050 π.Χ, οι λεγόμενες Κυπρομινωικές γραφές. Οι γραφές αυτές καταγράφουν άγνωστες γλώσσες που μιλιούνταν στην Κύπρο. Ονομάζονται Κυπρομινωικές γιατί μοιάζουν με τις Γραμμικές Γραφές της Κρήτης. Όπως και στην Κρήτη, έτσι και στην Κύπρο σώζονται σε πολύ πιο πρόσφατη εποχή κάποιες επιγραφές που χρησιμοποιούν το Κυπριακό συλλαβάριο για να καταγράψουν μια από τις παλιές αυτές γλώσσες.

➤ Η γέννηση της ελληνικής γλώσσας

Η ελληνική γλώσσα δεν γεννήθηκε βέβαια ταυτόχρονα με τα πρώτα γραπτά κείμενα της, τη Γραμμική Β'. Σίγουρα υπήρχε πολύ πιο πριν από την πρώτη καταγραφή της. Δεν μπορούμε να ξέρουμε πότε ακριβώς μπαίνει στην ιστορία ως ξεχωριστή γλώσσα. Ξέρουμε ωστόσο ότι ανήκει σε μια μεγάλη και πολύ παλιά γλωσσική οικογένεια.

1.2 ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

➤ Ο άνθρωπος μιλάει, ενώ τα ζώα όχι

Όπως όλοι μας ξέρουμε, τα ζώα δεν μιλούν. Οι λέξεις που χρησιμοποιούμε για να μιλήσουμε για την επικοινωνία στο ζωικό βασίλειο είναι χαρακτηριστικές: τα πρόβατα *βελάζουν*, τα σκυλιά *γαβγίζουν*, τα άλογα *χλιμιντρίζουν* κλπ. Ο άνθρωπος όμως *μιλάει*. Πού βρίσκεται η διαφορά ανάμεσα στον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούν τα ζώα και στον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούν οι άνθρωποι;

Το σκυλί γαβγίζει για να εκφράσει την απειλή που νιώθει, γιατί κάποιος ξένος (άνθρωπος ή ζώο) βρίσκεται μπροστά του, ή για να εκφράσει τη χαρά του που βλέπει το αφεντικό του. Από τη σχέση μας με τα ζώα όλοι έχουμε προσέξει ότι αυτές οι συμπεριφορές ή αντιδράσεις τους γεννιούνται πάντα όταν κάτι στο περιβάλλον τους τις προκαλεί· δηλαδή, το σκυλί δεν θα γαβγίσει αν δεν αισθανθεί άμεσα την απειλή του ξένου που μπαίνει στον δικό του χώρο ή αν δεν αισθανθεί την παρουσία του αφεντικού του (αν δεν το μυρίσει, αν δεν το ακούσει, αν δεν το δει).

Τέτοιες συμπεριφορές παρατηρούμε και στους ανθρώπους. Όταν λ.χ. πονάμε πολύ, *βογκάμε* ή *μουγκρίζουμε* από τον πόνο. Όταν τρομάζουμε, βγάζουμε μια *κραυγή*, π.χ. *αχ!* Όπως το σκυλί δεν γαβγίζει, αν δεν υπάρχει φανερή απειλή, έτσι κι εμείς δεν βογκάμε, δεν μουγκρίζουμε, δεν κραυγάζουμε, αν δεν πονάμε ή αν δεν φοβόμαστε κάτι που μας απειλεί άμεσα. Κάτι δηλαδή στο περιβάλλον τους που συμβαίνει εκείνη τη στιγμή, ένα ερεθίσμα, κάνει και τον άνθρωπο και τα ζώα να βγάζουν αυτούς τους ήχους. Οι ήχοι αυτοί που βγάζουν και οι άνθρωποι και τα ζώα σε τέτοιες περιπτώσεις είναι οι άμεσες αντιδράσεις τους σε αυτά τα ερεθίσματα. Με άλλα λόγια, με το γάβγισμά του ο σκύλος, με το βέλασμά του το πρόβατο, με το χλιμίντρισμά του το άλογο, με το βογκητό και το μούγκρισμά του ο άνθρωπος, αντιδρούν άμεσα σε ερεθίσματα που προέρχονται από τον κόσμο στον οποίο ζουν.

Το γάβγισμα εκφράζει άμεσα το συναίσθημα του φόβου ή της χαράς που νιώθει το σκυλί. Το βογκητό στους ανθρώπους εκφράζει, και αυτό, άμεσα τον πόνο που νιώθουμε. Και εδώ ακριβώς μπορούμε να δούμε τη διαφορά με τη γλώσσα. Η λέξη *πόνος* διαφέρει από το μουγκρητό ή το βογκητό του πόνου, γιατί μπορούμε να τη χρησιμοποιήσουμε και όταν δεν πονάμε. Π.χ. όταν λέμε *Πονούσε η κοιλιά μου χτες όλη τη νύχτα*, μιλάμε για ένα αίσθημα πόνου που δεν το έχουμε τη στιγμή που μιλάμε. Η λέξη *πόνος*, δηλαδή, σε αντίθεση με το βογκητό, δεν χρειάζεται το συναίσθημα του πόνου, για να χρησιμοποιηθεί.

➤ Οι ήχοι της γλώσσας και οι ήχοι των ζώων

Η λέξη *πόνος*, όπως και όλες οι άλλες λέξεις της γλώσσας, είναι φτιαγμένη από ήχο· όπως από ήχο είναι φτιαγμένα τα βογκητά, οι κραυγές κλπ. Αλλά ο ήχος από τον οποίο είναι φτιαγμένη η λέξη διαφέρει από τον ήχο με τον οποίο είναι φτιαγμένη η κραυγή ή το βογκητό ή το γάβγισμα, γιατί μπορεί να χωριστεί σε μικρότερα κομμάτια. Έτσι, όλοι ξέρουμε ότι η λέξη *τόνος* π.χ. αποτελείται από τα γράμματα *τ, ο, ν, ο, ς*. Τα γράμματα είναι οι εικόνες των ήχων πάνω σε ένα χαρτί. Αν συνδυάσουμε διαφορετικά αυτά τα γράμματα και τους ήχους που απεικονίζουν, θα φτιάξουμε μια άλλη λέξη: *νότος*. Ένα ακόμη παράδειγμα: αν συνδυάσουμε διαφορετικά τα γράμματα της λέξης *μόνος*, έχουμε τη λέξη *νόμος*.

Το γάβγισμα του σκύλου όμως δεν μπορεί να χωριστεί σε μικρότερα κομμάτια. Αυτό μπορεί να το καταλάβει κανείς αν σκεφτεί πώς γράφουμε συνήθως αυτή τη συμπεριφορά του σκυλιού: *γαβ*. Οι συνδυασμοί *αβγ, αββ, βαγ, βγα* και *γβα* δεν σημαίνουν τίποτε για το σκυλί. Το *γαβ* του σκυλιού εκφράζει ολόκληρο την αντίδρασή του σε κάποιο ερέθισμα και δεν χωρίζεται σε μικρότερα κομμάτια. Η γλώσσα όμως φτιάχνεται από κομμάτια ήχου χωρίς νόημα, τα οποία σε διάφορους συνδυασμούς δημιουργούν τις λέξεις, δηλαδή τις εκφράσεις με νόημα. Αυτό άλλωστε φαίνεται και σε αυτό που όλοι ξέρουμε: το αλφάβητο. Τα 24 γράμματα του αλφαβήτου, που είναι οι εικόνες των ήχων της ελληνικής γλώσσας, δίνουν σε διάφορους συνδυασμούς όλο το λεξιλόγιο της ελληνικής γλώσσας. Αυτό είναι το μεγάλο μυστικό της γλώσσας.

Αυτό το μυστικό εξηγεί γιατί η λέξη *πόνος* μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς να πονάμε, ενώ το βογκητό του πόνου δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς να πονάμε: ο ήχος του βογκητού είναι ο ίδιος ο ήχος του πόνου, όπως τον ζούμε εκείνη τη στιγμή. Ενώ ο ήχος της λέξης *πόνος* δεν συνδέεται άμεσα με το αίσθημα του πόνου. Γι' αυτό και μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τη λέξη αυτή χωρίς να πονάμε. Αποτελείται από πέντε κομμάτια ήχου, τα οποία σε άλλους συνδυασμούς μπορούν να εκφράσουν άλλα πράγματα. Αυτό είναι που κάνει τον ήχο της κραυγής φυσικό ήχο και τον ήχο της λέξης *πόνος*, και της κάθε λέξης, γλωσσικό ήχο. Γι' αυτό και οι φυσικοί ήχοι είναι σε όλες τις γλώσσες ίδιοι (με τον ίδιο τρόπο βογκάνε ή κραυγάζουν οι Άγγλοι, οι Γάλλοι κλπ.) και δεν μαθαίνονται. Κανένας από εμάς δεν έμαθε να βογκάει, να κραυγάζει· το ίδιο ισχύει και για τα ζώα. Οι φυσικοί ήχοι των ζώων είναι μια ενστικτώδης συμπεριφορά, δηλαδή μια συμπεριφορά που δεν μαθαίνεται. Αντίθετα, οι ήχοι της γλώσσας μαθαίνονται. Το μικρό παιδί μαθαίνει σιγά σιγά ότι οι συνδυασμοί των πέντε ήχων *π, ο, ν, ο, ς*, που σχηματίζουν τη λέξη *πόνος*, σημαίνουν κάτι.

➤ Πώς οι λέξεις σημαίνουν κάτι;

Όλοι ξέρουμε ότι, ενώ δεν υπάρχουν λεξικά, για τους φυσικούς ήχους (κραυγές, βογκητά κλπ.) ή τις συμπεριφορές των ζώων, υπάρχουν λεξικά για τη γλώσσα. Αν ανοίξουμε ένα λεξικό στη λέξη παιδί, θα δούμε ότι η σημασία που δίνει είναι «άνθρωπος, αρσενικού ή θηλυκού γένους, μικρής ηλικίας». Αν ψάξουμε στη λέξη κότα, θα βρούμε ότι σημαίνει «είδος κατοικίδιου πτηνού που εκτρέφεται για τα αυγά και για το κρέας του». Αν βρούμε τη λέξη πόνος, θα δούμε ως σημασία «(έντονα) δυσάρεστο αίσθημα, που προκαλείται σε σημείο, σε περιοχή ή σε όργανο του σώματος από αρρώστια, χτύπημα, τραυματισμό ή από άλλες βλάβες και αιτίες». Όπως θα παρατηρήσετε, η σημασία των τριών αυτών λέξεων δίνεται μέσα από μια περιγραφή που χρησιμοποιεί άλλες λέξεις. Η σημασία λοιπόν των λέξεων είναι μια περιγραφή. Και αυτό ακριβώς τις ξεχωρίζει από τις κραυγές, τα βογκητά, τα γαβγίσματα, που δεν αποτελούν περιγραφές αλλάφυσικές, ενστικτώδεις αντιδράσεις σε ερεθίσματα που σημαίνουν κάτι, χωρίς ωστόσο να το περιγράφουν. Ο γλωσσικός ήχος κλείνει μέσα του μια περιγραφή, ενώ ο φυσικός ήχος δεν κάνει κάτι τέτοιο.

Το μυστικό ωστόσο της γλώσσας δεν τελειώνει εδώ. Αν προσέξετε τις περιγραφές που δίνουν τα λεξικά για τις τρεις λέξεις που είδαμε πιο πάνω, θα δείτε ότι όλες είναι γενικές. Με άλλα λόγια, όταν το λεξικό μάς δίνει τη σημασία της λέξης κότα, δεν μας μιλάει για τη συγκεκριμένη κότα που βλέπουμε σε μια δεδομένη στιγμή, αλλά για τις κότες γενικά, ως ένα είδος ζώου. Όταν μας δίνει τη σημασία για τη λέξη πόνος, δεν μας μιλάει για το αίσθημα του πόνου που νιώθουμε κάποια συγκεκριμένη στιγμή αλλά για τον πόνο γενικά, ως ένα είδος αισθήματος. Όταν, τέλος, διαβάζουμε στο λεξικό τη σημασία της λέξης παιδί, η σημασία αυτή δεν αφορά κάποιο συγκεκριμένο παιδί, όπως το βλέπουμε μπροστά μας κάποια στιγμή, αλλά τα παιδιά γενικά.

Αν θέλουμε να μιλήσουμε για τη συγκεκριμένη κότα, ή για έναν συγκεκριμένο πόνο που αισθανόμαστε, ή για ένα συγκεκριμένο παιδί, θα βάλουμε μπροστά στη λέξη το άρθρο: θα πούμε *το παιδί, ο πόνος, η κότα*. Με το άρθρο μπορούμε να συνδέσουμε τη γενική περιγραφή, που είναι η σημασία κάθε λέξης, με έναν συγκεκριμένο αντιπρόσωπο του είδους που περιγράφει γενικά η σημασία της λέξης. Έτσι, αν πω *Ήρθε το παιδί*, αυτό μπορεί να μεταφραστεί με βάση το λεξικό, όπως είδαμε παραπάνω, «ήρθε ένα μέλος του είδους άνθρωπος, αρσενικού ή θηλυκού γένους, μικρής ηλικίας».

Οι λέξεις, λοιπόν, σε αντίθεση με τα βογκητά, τα γαβγίσματα και τις κραυγές, περιγράφουν γενικά. Και αυτό σημαίνει *μιλώ*: σημαίνει ότι έχω στο κεφάλι μου σημασίες, δηλαδή γενικές

περιγραφές του κόσμου μέσα στον οποίο ζω. Αυτό λείπει από τα ζώα. Τα ζώα απλώς αντιδρούν με γαβγίσματα, βελάσματα, χλιμιντρίσματα σε ερεθίσματα από το περιβάλλον τους. Αλλά αυτές οι αντιδράσεις δεν έχουν σημασία. Δεν είναι δηλαδή περιγραφές, και μάλιστα γενικές, του κόσμου με τον οποίο έρχονται σε επαφή.

Αυτές οι τελευταίες παρατηρήσεις μπορούν να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε αυτό που είδαμε λίγο πιο πάνω και το ονομάσαμε το μυστικό της γλώσσας: ότι ο γλωσσικός ήχος, σε αντίθεση με τον φυσικό ήχο της κραυγής, του γαβγίσματος, του βελάσματος κλπ., αποτελείται από ξεχωριστά κομμάτια ήχου, αυτά που αντιπροσωπεύονται στα γράμματα του αλφαβήτου και τα οποία συνδυάζονται με πολλούς τρόπους. Με τους πολλούς συνδυασμούς ενός περιορισμένου αριθμού κομματιών ήχου (τους ονομάζουμε φθόγγους) κατασκευάζεται η ποικιλία των σημασιών της γλώσσας.

➤ **Όλες οι γλώσσες είναι ίδιες: όλες είναι σχεδιασμένες με τον ίδιο τρόπο**

Όλες οι γλώσσες κατασκευάζουν τον πολύ μεγάλο αριθμό λέξεων που έχουν με έναν μικρό, περιορισμένο αριθμό κομματιών ήχου. Και έτσι, παρά τις διαφορές τους ως προς τους ήχους που χρησιμοποιούν, είναι κατά βάθος ίδιες. Δηλαδή έχουν τον ίδιο σχεδιασμό. Και αν διαφέρουν ως προς τους γλωσσικούς ήχους που χρησιμοποιούν, δεν διαφέρουν ως προς τις σημασίες που εκφράζουν. Γι' αυτό και μπορούμε να κάνουμε μεταφράσεις από γλώσσα σε γλώσσα, χωρίς να εμποδιζόμαστε από τις διαφορές των γλωσσικών ήχων (των φθόγγων που χρησιμοποιεί κάθε γλώσσα) και των συνδυασμών τους.

Το μεγάλο μυστικό της γλώσσας λοιπόν είναι ότι με έναν μικρό αριθμό ήχων (τους ονομάσαμε φθόγγους) δημιουργεί τη μεγάλη ποικιλία των λέξεων που χρησιμοποιούμε κάθε μέρα. Και αυτή είναι η μεγάλη διαφορά μεταξύ ανθρώπων και ζώων. Αυτό είναι εύκολο να το καταλάβει κανείς, όπως έχουμε ήδη πει, αν σκεφτεί τα γράμματα του αλφαβήτου. Με τα 24 γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου, που απεικονίζουν τους ήχους (τους φθόγγους) της ελληνικής γλώσσας, κατασκευάζονται όλες αυτές οι λέξεις που χρησιμοποιούμε καθημερινά για να μιλήσουμε για μας και για τον κόσμο γύρω μας.

➤ **Άλλο είναι τα γράμματα και άλλο είναι οι φθόγγοι**

Αλλά εδώ πρέπει να καταλάβουμε ότι τα γράμματα και οι φθόγγοι δεν είναι το ίδιο πράγμα. Οι φθόγγοι είναι ήχος, ενώ τα γράμματα είναι εικόνες (σχέδια) των ήχων αυτών. Όλοι ξέρουμε, επιπλέον, ότι πρώτα μαθαίνουμε να μιλάμε και ύστερα να γράφουμε. Ή ότι μπορούμε να μιλάμε, χωρίς να ξέρουμε να γράφουμε. Και αυτό είναι πολύ συχνό. Πολλοί άνθρωποι δεν κατάφεραν να πάνε στο σχολείο και να μάθουν γράμματα, αλλά αυτό δεν τους εμποδίζει να μιλούν.

Επίσης, πολύ συχνά ο τρόπος με τον οποίο γράφουμε μια λέξη είναι διαφορετικός από τον τρόπο που τη λέμε, που την προφέρουμε. Έτσι, γράφουμε *παιδί* αλλά προφέρουμε *ρεδί*. Όσοι ξέρουν αγγλικά, θα παρατηρήσουν το ίδιο και σε αυτή τη γλώσσα: γράφουμε στα αγγλικά *night* για τη 'νύχτα', ενώ προφέρουμε [náit]. Αλλά γιατί συμβαίνει αυτό; Συμβαίνει γιατί η γλώσσα αλλάζει μέσα στον χρόνο, εξακολουθούμε όμως συχνά να γράφουμε τις λέξεις έτσι όπως προφέρονταν παλιότερα. Έτσι, στα αρχαία ελληνικά το *αι* που βλέπουμε στη λέξη *παιδί* προφερόταν ακριβώς όπως γράφεται. Μέσα στον χρόνο άλλαξε η προφορά και το *αι* κατέληξε να προφέρεται σαν [e]. Άλλαξε η προφορά αλλά δεν άλλαξε η γραφή. Έτσι σήμερα γράφουμε *παιδί* και προφέρουμε [pedí]

1.3. Η ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

➤ Τί ρόλο παίζει στη γλωσσική αλλαγή η γεωγραφική εξάπλωση της χρήσης μιας γλώσσας;

Στη γλωσσική αλλαγή παίζει σημαντικό ρόλο και ένας άλλος παράγοντας. Η εξάπλωση της χρήσης μιας γλώσσας σε έναν πολύ ευρύ γεωγραφικό χώρο και σε αλλόγλωσσους ομιλητές. Όπως έχουμε ήδη πει, η αττική διάλεκτος (δηλαδή η διάλεκτος της σημαντικότερης πόλης-κράτους της αρχαίας Ελλάδας, της Αθήνας) υιοθετήθηκε από τους Μακεδόνες βασιλιάδες και μεταφέρθηκε με τις κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου στα πέρατα του τότε γνωστού κόσμου, μέχρι τις Ινδίες. Έτσι, γεννήθηκε για πρώτη φορά, με βάση την αττική διάλεκτο, μια κοινή ελληνική γλώσσα, αυτή που και οι ίδιοι οι αρχαίοι ονόμαζαν «κοινή».

➤ Κοινή, γεωγραφική εξάπλωση, αλλόγλωσσοι

Η γεωγραφική εξάπλωση με την οποία συνδέεται η δημιουργία της κοινής σημαίνει, βέβαια, ότι τα ελληνικά αρχίζουν να τα μιλούν, είτε ως δίγλωσσοι ομιλητές είτε και χάνοντας τελικά τη μητρική τους γλώσσα, μεγάλοι αριθμοί αλλόγλωσσων πληθυσμών: Αιγύπτιοι, Σύριοι, Άραβες, Εβραίοι και πολλοί άλλοι. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες έντονης γλωσσικής επαφής οι γλώσσες αλλάζουν - και αλλάζουν γρήγορα και σε μεγάλη έκταση.

➤ **Γεωγραφική απομόνωση: η ισλανδική και η ελληνική**

Το αντίθετο συμβαίνει όταν μια γλώσσα είναι γεωγραφικά απομονωμένη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα σημερινά ισλανδικά. Η γλώσσα αυτή, συγγενική με τα δανικά, τα νορβηγικά, τα σουηδικά (τις σκανδιναβικές γλώσσες), μιλιέται από 250.000 ανθρώπους σε ένα απομονωμένο νησί του Βόρειου Ατλαντικού, την Ισλανδία. Ο μικρός αριθμός ομιλητών και η γεωγραφική απομόνωση εξηγούν γιατί η γλώσσα αυτή άλλαξε πολύ λίγο στα χίλια περίπου χρόνια από τότε που έχουμε γραπτά κείμενά της, ώστε να μπορούμε να παρακολουθούμε την εξέλιξή της.

Το ακριβώς αντίθετο με την ισλανδική χαρακτηρίζει την ιστορία της ελληνικής γλώσσας: απλώθηκε σε ένα τεράστιο γεωγραφικό εύρος και μιλήθηκε από αλλόγλωσσους πληθυσμούς. Έτσι, άλλαξε γρήγορα και δραστικά. Δεν αποκλείεται η αλλαγή που οδήγησε τους συγγενικούς, αρθρωτικά, φθόγγους όπως στα νέα ελληνικά, να υποβοηθήθηκε και να επιταχύνθηκε από τη συνάντηση της ελληνικής με άλλες γλώσσες που δεν είχαν τέτοιες διακρίσεις και έτσι οι ομιλητές τους δυσκολεύονταν να τις μάθουν. Από τους ίδιους τους αρχαίους μαθαίνουμε ότι κάποιοι ξένοι που μιλούσαν τα ελληνικά «κόνταιναν» τα μακρά φωνήεντα. Τί σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι δυσκολεύονταν να μάθουν τη διάκριση μακρών και βραχέων φωνηέντων, γιατί δεν την είχαν στη δική τους γλώσσα.

➤ **Οι γλώσσες αλλάζουν λοιπόν**

Οι γλώσσες αλλάζουν λοιπόν μέσα στα χρόνια, με διαφορετικούς ρυθμούς και σε συνάρτηση με εξωτερικές, ιστορικές συγκυρίες. Έτσι, άλλαξε η προφορά (και όχι μόνο, όπως θα δούμε σε λίγο) της αρχαίας ελληνικής. Στην αλλαγή αυτή σίγουρα έπαιξε σημαντικό ρόλο η τεράστια γεωγραφική εξάπλωση της ελληνικής, της κοινής, και η συνάντησή της με αλλόγλωσσους πληθυσμούς. Οι πληθυσμοί αυτοί την έμαθαν, γιατί είχε ιδιαίτερο γόητρο ως γλώσσα των

κυριάρχων, και τη μίλησαν είτε ως δεύτερη γλώσσα είτε ως μητρική τους (στις περιπτώσεις που οι ομιλητές εγκατέλειψαν τη μητρική τους γλώσσα και έγιναν ελληνόφωνοι).

➤ **Η εκμάθηση της γλώσσας από το παιδί**

Το μικρό παιδί που μαθαίνει τη μητρική του γλώσσα στα πρώτα χρόνια της ζωής του (πριν πάει ακόμα σχολείο) έχει την τάση να εξομαλύνει τη γλώσσα. Πολύ συχνά π.χ. ακούει κανείς τα πολύ μικρά παιδιά να λένε έθελα αντί ήθελα. Γιατί το κάνουν αυτό; Το κάνουν γιατί έχουν «κατακτήσει», έχουν μάθει, τον κανόνα που λέει ότι η αύξηση έχει τη μορφή ε-. Έτσι, με βάση τον κανόνα αυτό (π.χ. παίζ-ω, έ-παιζ-α), εξομαλύνουν τον ανώμαλο παρατατικό του θέλω, δηλαδή ήθελα, σε έθελα. Ο κανόνας γενικεύεται - δεν έχει «ανώμαλες» εξαιρέσεις. Αυτή η παιδική παρέμβαση στη γλώσσα δεν είναι τυχαία: επιχειρεί να γενικεύσει έναν κανόνα για να διευκολύνει τη διαδικασία της εκμάθησης της γλώσσας. Πιο εύκολα μαθαίνει κανείς έναν κανόνα χωρίς εξαιρέσεις απ' ό,τι έναν κανόνα που έχει εξαιρέσεις. Όταν υπάρχουν εξαιρέσεις, αυτές πρέπει να τις μαθαίνει και να τις απομνημονεύει ξεχωριστά. Αυτό μπορείτε να το καταλάβετε χρησιμοποιώντας την εμπειρία σας από την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας. Στα αγγλικά λ.χ. ο αόριστος σχηματίζεται με την προσθήκη της κατάληξης -ed:

➤ **Τί δείχνουν αυτά τα παιδικά λάθη;**

Αυτά τα παιδικά λάθη δείχνουν τους δρόμους που ακολουθεί η γλωσσική αλλαγή. Ένας από αυτούς είναι η διευκόλυνση της εκμάθησης της μητρικής γλώσσας από το μικρό παιδί. Αυτό τον σκοπό υπηρετεί η εξομάλυνση. Τα λάθη αυτά βέβαια διορθώνονται από τους μεγάλους, και αργότερα από το σχολείο. Αλλά κάποια από αυτά κάποτε επιζούν, ιδίως όταν (και αυτό συνέβαινε παλιότερα) οι διορθωτικοί μηχανισμοί (π.χ. το σχολείο) δεν υπάρχουν ή είναι αδύναμοι. Επιπλέον, αυτή η τάση για εξομάλυνση μπορεί να αποκτήσει ιδιαίτερη δυναμική και να επιβληθεί αλλάζοντας τη γλώσσα σε συνθήκες εξάπλωσης, όταν δηλαδή (και αυτό συνέβη με την ελληνική στα χρόνια του Μ. Αλεξάνδρου και μετά) η γλώσσα αυτή μαθαίνεται από αλλόγλωσσους (γιατί την έχουν ανάγκη). Η διαδικασία αυτή (που γινόταν χωρίς σχολεία και φροντιστήρια όπως σήμερα, αλλά με την καθημερινή επαφή, όπως περίπου μαθαίνουν τα ελληνικά οι περισσότεροι οικονομικοί μετανάστες στις μέρες μας) ενίσχυε τις τάσεις εξομάλυνσης για τις οποίες μιλήσαμε πιο πριν. Και αυτό γιατί η εξομάλυνση έκανε την εκμάθηση της ξένης γλώσσας, όπως και στην περίπτωση των μικρών παιδιών που είδαμε νωρίτερα, πιο εύκολη.

Κάποια συμπεράσματα

Τα φαινόμενα που συζητήσαμε ως τώρα δείχνουν καθαρά αυτό που ήδη επισημίναμε: ότι η κοινή δημιουργείται με μια σειρά αλλαγών που έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: την εξομάλυνση της μορφολογίας των ρημάτων και των ουσιαστικών. Και η εξομάλυνση αυτή κάνει απλούστερη τη δομή της ελληνικής γλώσσας. Και απλούστερη δομή, χωρίς πολλές και περίπλοκες μορφολογικές διακρίσεις (θυμηθείτε τα ρήματα σε -μι, την «ειδική» κλίση ουσιαστικών όπως πατήρ, γυνή, γέρων, χάρων κ.ά.), σημαίνει ευκολότερη εκμάθηση, τόσο από το μικρό παιδί όσο και από τον αλλόγλωσσο που μαθαίνει μια νέα γλώσσα. Και δεν είναι τυχαίο ότι οι μεγάλες αυτές αλλαγές στην ελληνική γλώσσα γίνονται σε μια εποχή που αυτή απλώνεται γεωγραφικά και μαθαίνεται από ξένους.

➤ Τί έγινε λοιπόν;

Στα παραδείγματα που μόλις είδαμε βλέπει κανείς τη γενικότερη τάση της κοινής για την απλούστευση της μορφολογίας (των μορφών που παίρνουν οι λέξεις ανάλογα με τους διάφορους «ρόλους» που παίζουν στην γλώσσα) να εκδηλώνεται μέσα από έναν άλλο δρόμο. Αν στα πρώτα φαινόμενα που εξετάσαμε η απλούστευση γίνεται με την εξομάλυνση της κλίσης (με τη δημιουργία δηλαδή λίγων και μεγάλων κατηγοριών κλίσης και την εξαφάνιση των μικρών και ειδικών περιπτώσεων), στα τελευταία φαινόμενα που είδαμε η απλούστευση γίνεται με την αντικατάσταση της μορφολογίας από τη σύνταξη, με τη χρήση δηλαδή περιφράσεων (π.χ. την αντικατάσταση της δοτικής από την περίφραση πρόθεση + αιτιατική ή γενική, την αντικατάσταση του «μονολεκτικού» μέλλοντα από τον περιφραστικό μέλλω ή ἔχω + απαρέμφατο). Αυτή η μετακίνηση από τη μορφολογία στη σύνταξη (από τη σύνθεση στην ανάλυση, όπως λέγαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο) συμβάλλει, και αυτή, στην ευκολότερη εκμάθηση της γλώσσας, καθώς ο συντακτικός τρόπος είναι περισσότερο διάφανος από τον «πυκνό» μορφολογικό τρόπο.

1.4 Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ.

➤ Γλωσσικές Επαφές

Από τα νεότερα χρόνια η ελληνική γλώσσα είχε έρθει σε επαφή με την τουρκική. Έτσι η ελληνική γλώσσα υιοθέτησε τούρκικες λέξεις, αλλά και οι Οθωμανοί δανείστηκαν ελληνικές.

Έπειτα, οι Έλληνες ήρθαν σε επαφή με την ιταλική, αλβανική και την λατινική διάλεκτο. Τέλος, για να γίνει ανταλλαγή στη γλώσσα των λαών που την μιλούν, οι σχέσεις τους πρέπει να είναι μεγάλες ή μικρές, φιλικές ή εχθρικές, έμμεσες ή άμεσες και ισότιμες ή ανισότιμες.

➤ **Ο δανεισμός μεταξύ γλωσσών**

Ο δανεισμός λέξεων, μεταξύ διάφορων γλωσσών δεν χαλάει, αλλάζει ή αλλοιώνει τις γλώσσες. Χάρη στο δανεισμό, έχει διαμορφωθεί το λεξιλόγιο όλων των γλωσσών, καταλαμβάνοντας μεγάλο ποσοστό της κάθε γλώσσας, αλλά ταυτόχρονα βοηθάει στο να μην υπάρχει λεξιπενία.

➤ **Οι γλώσσες μπορεί να χαθούν**

Μία γλώσσα μπορεί να χαθεί, αν χαθούν οι ομιλητές της, οι οποίοι μπορούν να μετακινηθούν προς μία άλλη γλώσσα. Η ελληνική διάλεκτος κινδυνεύει να χαθεί, διότι οι ομιλητές της τείνουν προς την κοινή νέα ελληνική, θεωρώντας την μία γλώσσα με κύρος και κοινωνική δύναμη. Τέλος, η ελληνική γλώσσα αντιμετωπίζει άλλον ένα κίνδυνο, ο οποίος είναι η αγγλική γλώσσα, λόγω της φήμης της σε διεθνές και σε παγκόσμιο επίπεδο.

➤ **Διάλεκτοι και γλώσσες, που επηρέασαν τα ελληνικά**

Οι σημαντικές γλώσσες, οι μικρασιατικές καθώς και η αιγυπτιακή γλώσσα, επηρέασαν σημαντικά την ελληνική γλώσσα, όπως τους επηρέασε και αυτή. Ακόμα, οι Ινδοί, οι Πέρσες και οι Άραβες, δανείστηκαν και δάνεισαν στην γλώσσα μας πολλές λέξεις. Τέλος, σημαντική αλλαγή άσκησαν οι Θράκες, οι Ρωμαίοι, οι Ιλλύριοι, οι Κέλτες και οι Ετρούσκοι.

1.5 Συμπεράσματα

Στους τρεις αιώνες από την εποχή του Μ. Αλεξάνδρου (4ος αιώνας π.Χ.) μέχρι τα χρόνια του Χριστού δημιουργείται, με βάση την αττική διάλεκτο, για πρώτη φορά μια κοινή ελληνική γλώσσα που μιλιέται σε όλο τον τότε γνωστό κόσμο.

Αυτή η τεράστια εξάπλωση της ελληνικής γλώσσας και η υιοθέτησή της από αλλόγλωσσους γεννά μια σειρά από μεγάλες αλλαγές που έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την εξομάλυνση και απλούστευση της δομής της: απλούστερη μορφολογία, περισσότερη σύνταξη εκεί όπου παλιότερα χρησιμοποιούνταν κυρίως μορφολογικοί τρόποι για να εκφραστούν σημασίες.

Απλούστευση, εξομάλυνση, λιγότερη μορφολογία, περισσότερη σύνταξη: όλα αυτά σημαίνουν ευκολότερη εκμάθηση της γλώσσας. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι οι μεγάλες αυτές αλλαγές

γίνονται σε μια εποχή κατά την οποία μεγάλοι αριθμοί αλλόγλωσσων «υιοθετούν» την ελληνική. Σε αυτούς, και στις δικές τους ανάγκες εκμάθησης, πρέπει να οφείλεται σε σημαντικό ποσοστό η μορφή που παίρνει αυτή την εποχή η ελληνική γλώσσα, η κοινή. Και από την κοινή ξεκινά ουσιαστικά η νέα ελληνική γλώσσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Χριστίδης Α.Φ., Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Το Βήμα

Τομπαΐδης Ε. Δημήτριος, Επιτομή της Ιστορίας της Ελληνικής Γλώσσας, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1994

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.greek-language.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

2.1 ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΟΙΝΗ

➤ Έννοια της κοινής

Η αλλοιωμένη αττική διάλεκτος ονομάστηκε από τους γραμματικούς «Κοινή διάλεκτος», δηλαδή κοινόχρηστη ελληνική γλώσσα της εποχής, και από εμάς σήμερα ονομάζεται αλεξανδρινή ή ελληνιστική κοινή, και εκτείνεται χρονικά στην αλεξανδρινή και την αυτοκρατορική εποχή. Η γλώσσα αυτή παραμέρισε όλες σχεδόν τις αρχαίες διαλέκτους έγινε το κοινό γλωσσικό όργανο της πεζογραφίας με ελάχιστες εξαιρέσεις. Οι γνώσεις μας για την ελληνιστική κοινή προέρχονται από διάφορες πηγές, από τα γραμματειακά κείμενα, την παλαιά διαθήκη, την καινή διαθήκη και παύρους από την Αρχαία Αίγυπτο οι οποίοι είναι η σημαντικότερη πηγή.

➤ Χαρακτηριστικά

Οι έξι αιώνες που καλύπτει ουσιαστικά η Ελληνιστική Κοινή δεν μπορεί να μην επηρέασαν τη γλώσσα τόσο στην απαρχή της όσο και στην εξέλιξή της. Οι διαφορές αφορούν στην γραμματική και στη σύνταξη, στη μορφολογία, στο λεξιλόγιο αλλά ασφαλώς και στη φωνολογία - την προφορά που πλέον είχε αλλάξει δραματικά. Αναμφίβολα όμως η Ελληνιστική Κοινή είναι πολύ πιο κατανοητή σε έναν γνώστη της Νεοελληνικής σε σύγκριση με τα Αρχαία Ελληνικά.

Οι περισσότερες διαφορές με την Αττική Διάλεκτο αφορούν σε απλοποιήσεις:

- οι συγγραφείς χρησιμοποιούν λιγότερα επίθετα με ανώμαλα παραθετικά
- αποφεύγουν επίθετα της τρίτης κλίσης όπως και μονοσύλλαβα ουσιαστικά που έχουν ανώμαλη κλίση.
- αποφεύγουν επίσης τα ρήματα σε -μι και πλάθουν ή βρίσκουν και χρησιμοποιούν ρηματικούς τύπους με την κατάληξη -ω.
- αντικαθίστανται οι καταλήξεις του β' αορίστου με τις καταλήξεις του α' αορίστου
- αντικατάσταση της δοτικής στις διάφορες χρήσεις της από άλλες πτώσεις ή εμπρόθετα κλπ.

Επιπτώσεις στη σύνταξη είχαν επίσης οι εξελίξεις στην ευκτική και το απαρέμφατο. Η χρήση του απαρεμφάτου περιορίζεται δραματικά από την Ελληνιστική Κοινή. Χρησιμοποιείται πλατιά μόνον όταν μαρτυρεί σκοπό και συχνά βρίσκεται εμπρόθετο με γενική.

- περιορίζεται η χρήση της παθητικής φωνής και ο κόσμος προτιμά να χρησιμοποιεί το ενεργητικό ρήμα μαζί με κάποιαν αυτοπαθή αντωνυμία.
- εκτός από τον εκτεταμένο δανεισμό λέξεων από άλλες γλώσσες παρατηρούνται αλλαγές στη σημασία πολλών λέξεων, αντικατάσταση αρκετών από τις αρχαίες λέξεις από προϋπάρχουσες αρχαίες λέξεις που αλλάζουν σημασία ή νεότερα παράγωγά τους (μυς → ποντικός, ιχθύς → οψάριον, ερυθρός → κόκκινος, υει → βρέχει, εσθίω → τρώγω κλπ.)

2.2 Η ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Η ρωμαϊκή επίδραση υπήρξε αρκετά σημαντική, γιατί το βυζαντινό κράτος είναι στην αρχή του. Το ανατολικό τμήμα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας έχει επίσημη γλωσσά την λατινική ως τον έκτο αιώνα, όποτε η ελληνική γλώσσα αρχίζει να την αντικαθιστά.

Οι λόγοι για την εμφάνιση και την καλλιέργεια της βυζαντινής κοινής γλωσσάς στην περίοδο αυτήν συνδέονται με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής. Η άλωση της Πόλης από τους Φράγκους το 1204 κλόνισε το κυρός της λόγιας γλώσσας. Το εκπαιδευτικό σύστημα που διατηρούσε και διέδιδε τη λόγια γλώσσα, εξαρθρώνεται στους τελευταίους αιώνες, η κεντρική διακυβέρνηση του κράτους εξαφανίζεται καθώς οι ξένοι συμμετέχουν στην καλλιέργεια της γλώσσας.

Εκτός από τις Ελληνικές λέξεις και καταλήξεις, τις οποίες κληροδότησε στην βυζαντινή γλώσσα η ρωμαϊκή κατάκτηση, η δημιουργία νέων λέξεων από την ελληνική με την παράγωγη και την σύνθεση πλουτίζει λεξιλογικά και μορφολογικά την γλωσσά μας. Έτσι πρωτοεμφανίζεται η κατάληξη των ρηματικών ουσιαστικών.

Κατά τη βυζαντινή εποχή με τη διάδοση του Χριστιανισμού από την ελληνόγλωσση εκκλησία, πέρασαν στις γλώσσες των Αρμενίων, Βουλγάρων, Ρώσων, Σέρβων κ.α πολλές ελληνικές λέξεις καθώς και γραμματικοί τύποι και εκφράσεις. Στα νεότερα χρόνια η ελληνική γλωσσά χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα από τις δυτικοευρωπαϊκές γλώσσες (γαλλική, αγγλική κ.α) ιδίως στον τομέα της ορολογίας.

Επιπλέον ο ρόλος της ελληνικής γλώσσας ως γλωσσικού οργάνου της βυζαντινής αυτοκρατορίας υποστηρίχτηκε από ισχυρά αισθήματα συνέχειας με το παρελθόν. Η βυζαντινή αυτοκρατορία σε ολόκληρη την ιστορική της θα ακολουθήσει στις επίσημες μορφές λόγου

(διοίκηση-εκπαίδευση, γραμματεία- δηλαδή συγγράμματα φιλοσοφικά, ιστορικά, επιστημονικά αλλά και λογοτεχνικά) την παράδοση του αττικισμού.

Πρέπει βεβαία να τονιστεί ότι η ελληνική γλώσσά του βυζάντιου δεν ήταν η αρχαία Ελληνική γλώσσά δεν ήταν δηλαδή επιβίωση κάποιας από τις αρχαίες ελληνικές διαλεκτούς αλλά η συνέχεια της κοινής της γλώσσάς που δημιουργήθηκε στα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια όταν η ελληνική γλώσσά έγινε μέσο έκφρασης, μη ελληνόφωνων πληθυσμών. Ήταν η απλή εύκολη γλώσσά της Μεσογειακής λεκάνης,

ήταν γλώσσά του Ευαγγελίου, απλή λεξιλογικά και συντακτικά την οποία χρησιμοποιούσαν οι ελληνικοί- ελληνίζοντες πληθυσμοί με ευκολία. Πιστεύεται ότι η γλώσσά των βυζαντινών έμοιαζε πολύ περισσότερο με την νέα ελληνική παρά με την αρχαία Ελληνική.

Παράλληλα με την καθημερινή γλώσσά διατηρήθηκαν και κάποια γλωσσικά ιδιώματα της αρχαιότητας , όπως η αττική διάλεκτος. Αυτή δεν είχε καμία σχέση με την αττική διαλεκτό του 5^{ου} αιώνα αλλά ήταν η αττικίζουσα των ρωμαϊκών χρόνων, Οι βυζαντινοί λόγοι προσκολληθήκαν σε αυτήν τη γλώσσα , περιφρονώντας την απλή λαϊκή. Το μεγαλύτερο μέρος της βυζαντινής γραμματείας γράφτηκε από την επίδραση αρχαϊσμού- αττικισμού. Η επίμονη προσπάθεια μιμήσεως ύφους- ρητόρων, το κυνήγι σπάνιων λέξεων, οδήγησε στην απώλεια επαφής με τον καθημερινό λόγο, έτσι ο αττικισμός εξελικτικά είχε αρνητική σημασία.

2.3 Η ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ

Στα τέλη του 1ου αι. μ.Χ εμφανίζονται μερικοί συγγραφείς και ρητοροδιδάσκαλοι οι οποίοι παρακινούνται από την πίστη τους στην ανυπέρβλητη ανωτερότητα της αττικής διαλέκτου και από την αντίληψη ότι η γλώσσα της εποχής τους είναι προϊόν άγνοιας και ξεπεσμού. Το κίνημα αυτό ονομάστηκε αττικισμός και οι συγγραφείς αττικιστές αιτία της ελληνικής διγλωσσίας.

Η καθαρεύουσα είναι λόγια μορφή της Ελληνικής Γλώσσας η οποία προτάθηκε τον 18ο αιώνα και χρησιμοποιήθηκε εκτεταμένα κατά τον 19ο και τον 20ο αιώνα στην Ελλάδα και την Κύπρο από συγγραφείς, εφημερίδες και το Κράτος.

Τη μορφή αυτή πρότεινε ο Αδαμάντιος Κοραής (1748-1834, Έλληνας φιλόλογος, επηρεασμένος από τις ιδέες του διαφωτισμού. Σκοπός του ήταν να «καθαριστεί» η ελληνική γλώσσα από τις ξένες επιδράσεις που είχε δεχτεί κατά τη μακρά παραμονή αυτών των εθνοτικών ομάδων στον ελληνικό χώρο.

Η καθαρεύουσα έχει πολλά στοιχεία από την αρχαία ελληνική γλώσσα και αποτελεί ένα ενδιάμεσο κρίκο με την ελληνική δημοτική γλώσσα. Στην καθαρεύουσα χρησιμοποιείται αποκλειστικά το πολυτονικό σύστημα.

Χρησιμοποιήθηκε από το επίσημο Ελληνικό κράτος μέχρι το 1976, οπότε και καταργήθηκε η χρήση της από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Γεώργιο Ράλλη και επιβλήθηκε η χρήση της νεοελληνικής δημοτικής γλώσσας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και στη διοίκηση. Αρκετά στοιχεία της πέρασαν στη δημοτική, αν και ποτέ δε χρησιμοποιήθηκε μαζί από τον λαό.

2.4 ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Μέχρι την κατάργησή της, η χρήση δύο μορφών γλώσσας στην Ελλάδα και την Κύπρο είχε ως αποτέλεσμα έντονες αντιδράσεις και αντιπαραθέσεις, οι οποίες έχουν μείνει στη νεοελληνική ιστορία με το όνομα γλωσσικό ζήτημα. Κάποιες από τις αντιδράσεις στην αρχή του 20ου αιώνα είχαν αποτέλεσμα αιματηρά επεισόδια, τα Ευαγγελικά, με αφορμή τη δημοσίευση σε εφημερίδα μετάφρασης στη δημοτική του Ευαγγελίου το 1901, και τα Ορεστειακά, με αφορμή το ανέβασμα της τραγωδίας Ορέστεια στη δημοτική το 1903. Χαρακτηριστική είναι επίσης η περίπτωση του γραμμένου στη δημοτική αναγνωστικού Τα Ψηλά Βουνά, που εισήγαγε η κυβέρνηση Βενιζέλου το 1917 και το οποίο η επόμενη κυβέρνηση Γούναρη απέσυρε και έκαψε "ως έργο ψεύδους" το 1920. Οι υποστηρικτές της καθαρεύουσας χαρακτηρίζονταν από τους δημοτικιστές "καθαρολόγοι" και "καλαμαράδες" και ανταπέδιδαν με τον χαρακτηρισμό "μαλλιαροί" (από το ειρωνικό προσωνύμιο "μαλλιαρή" που χρησιμοποιούσαν για τη δημοτική).

Η καθαρεύουσα χρησιμοποιείται ακόμη και σήμερα στην εφημερίδα των Αθηνών Εστία αλλά και από την Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας σε πολλά έγγραφα της και κυρίως προφορικά από τους εκπροσώπους της.

Μετά την εκπαίδευση η χρήση της δημοτικής επεκτάθηκε στη δημόσια διοίκηση. Με προεδρικό διάταγμα της κυβερνήσεως Ανδρέα Παπανδρέου καθιερώθηκε η χρήση του μονοτονικού συστήματος γραφής. Και το θέμα αυτό είχε μακρά προϊστορία μέσα κυρίως στο πλαίσιο του γλωσσικού ζητήματος αφού πολύ νωρίς υποστηρίχθηκε η ανάγκη απλοποίησης του τονικού συστήματος με εφαρμογή του μονοτονικού. Ενίοτε, μάλιστα, το θέμα συνδέθηκε, όπως εσφαλμένως και με αστήρικτες προτάσεις φωνητικής γραφής, αντικαταστάσεως δηλαδή του

ελληνικού με το λατινικό αλφάβητο για λόγους απλογραφίσεως. Έτσι, έστω και απότομα και εσπευσμένα, δηλαδή χωρίς την απαραίτητη υποδομή και προετοιμασία, λύθηκε οριστικά από την Πολιτεία το γλωσσικό ζήτημα που ταλάνισε επί αιώνες τον τόπο.

Βεβαίως, η βιαστική επίλυση του μεγάλου αυτού θέματος γέννησε ένα μεγάλο γλωσσικό πρόβλημα, ένα πρόβλημα ποιότητας στη χρήση της νεοελληνικής. Το πρόβλημα όμως αυτό μπορεί με κατάλληλη διδασκαλία της γλώσσας στο σχολείο, καθώς και με την ενημέρωση και με την ευαισθητοποίηση των Ελλήνων σε μία πιο προσεγμένη χρήση της γλώσσας. Η νεοελληνική γλώσσα όταν δεν αντιμετωπίζεται στενά και μικρόψυχα σε σχέση με τις λόγιες καταβολές της, έχει τη δύναμη μιας μακραίωνης προφορικής και γραπτής καλλιέργειας δηλαδή το μεγαλύτερο προνόμιο που μπορεί να διαθέσει μια σύγχρονη γλώσσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τομπαΐδης Ε. Δημήτριος, *Επιτομή της Ιστορίας της Ελληνικής Γλώσσας*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1994

Χριστίδης Α.Φ., *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*, Το Βήμα

Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, 2012

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

3.1 ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ – 500 Μ.Χ.)

➤ **Ινδοευρωπαϊκή γλώσσα**

Η Αγγλική γλώσσα και οι περισσότερες Ευρωπαϊκές γλώσσες έχουν τις ρίζες τους από την Νεολιθική εποχή. Δεν γνωρίζουμε ακριβώς με τι μοιάζει η αρχική Ινδοευρωπαϊκή γλώσσα καθώς δεν υπάρχουν γραπτά κείμενα και έτσι στηριζόμαστε σε εικασίες και υποθέσεις.

➤ **Εξάπλωση Ινδοευρωπαϊκών γλωσσών**

Η Ινδοευρωπαϊκή ανήκει στην οικογένεια των πρωτόγλωσσων από την οποία κατάγονται οι γλώσσες του μοντέρνου κόσμου. Στα 1000 π.χ. η αρχική Ινδοευρωπαϊκή γλώσσα χωρίστηκε σε δώδεκα μεγάλες γλώσσες : Ελληνική, Ιταλική, Ινδο-Ιρανική, Κελτική, Γερμανική, Αρμενική, Σλάβικη και Αλβανική. Είναι εκπληκτικό ότι οι γλώσσες πχ η Ιρλανδική, η Ελληνική, η Περσική προέρχονται από την ίδια προέλευση. Η Γερμανική ή η Πρώτο-Γερμανική γλώσσα προέρχεται από την περιοχή μεταξύ του ποταμού Έλβα στη σύγχρονη Γερμανία και στη νότια Σουηδία 3000 χρόνια πριν. Ο Jacob Grimm συγγραφέας παραμυθιών και γνωστός φιλόλογος επισήμανε ότι πολλά σύμφωνα από την Γερμανική οικογένεια γλωσσών έχουν αλλάξει π.χ. (d έγινε t, το k σε H και άλλα) . Αυτή η διαδικασία εξηγεί πολλές εμφανείς διαφορές ανάμεσα στην Αγγλική, την Γερμανική και τη Λατινική προέλευση.

➤ **Γερμανική γλώσσα**

Η Γερμανική ομάδα χωρίστηκε με την πάροδο του χρόνου καθώς οι άνθρωποι μετανάστευαν σε άλλα μέρη της Ευρώπης :

Η Βόρεια Γερμανική : η οποία εξελίχθηκε στα Παλαιά Νορβηγικά και στη συνέχεια σε διάφορες σκανδιναβικές γλώσσες.

Η Ανατολική Γερμανική : η οποία ομιλείται από τους λαούς που μετανάστευσαν στην ανατολική και νοτιοανατολική Ευρώπη.

Η Δυτική Γερμανική: οδήγησε στη σύγχρονη Γερμανική , Ολλανδική και στην τελική Αγγλική γλώσσα. Έτσι μπορούμε να πούμε ότι η Αγγλική γλώσσα ανήκει στο Δυτικό Γερμανικό κλάδο της ινδοευρωπαϊκής οικογένειας γλωσσών.

3.2 ΟΙ ΚΕΛΤΕΣ

Οι πρώτοι κάτοικοι της Βρετανίας είναι οι Κέλτες για τους οποίους δεν μας είναι τίποτα γνωστό (το όνομα αυτό σημαίνει βάρβαρος στην Ελληνική Γλώσσα). Οι Κέλτες είχαν γίνει ο πιο διαδεδομένος λαός στην εποχή του Σιδήρου. Κατοικούσαν σε μεγάλο μέρος της σύγχρονης Ισπανίας , της Ιταλίας και της Γαλλίας , της Αυστρίας , στα Βαλκάνια , την Ανατολική Ευρώπη και τη Βρετανία. Οι Κέλτες είχαν κάποια επιρροή στην γραμματική εξέλιξη της αγγλικής γλώσσας . Η Κέλτικη γλώσσα σώζεται σήμερα μόνο στις γλώσσες της Σκωτίας , της Ιρλανδίας και της Ουαλίας.

3.3 ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Οι Ρωμαίοι εισήλθαν για πρώτη φορά στη Βρετανία το 55 μ.Χ. κατά την βασιλεία του Ιούλιου Καίσαρα. Η Βρετανία παρέμεινε μέρος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας για 400 σχεδόν χρόνια.

Παρά το γεγονός ότι αυτή η πρώτη εισβολή είχε μια βαθιά επίδραση στον πολιτισμό , τη θρησκεία , την γεωγραφία , την αρχιτεκτονική και την κοινωνική συμπεριφορά της Βρετανίας, το γλωσσολογικό κληροδότημα των Ρωμαίων στη Βρετανία ήταν όπως αυτό των Κελτών κατά περίεργο τρόπο πολύ περιορισμένο . Αυτό το κληροδότημα αποτελείται από περίπου 200 δάνειες λέξεις που χρησιμοποιήθηκαν από Ρωμαίους εμπόρους και στρατιώτες.

Η Λατινική δεν αντικαθιστά την Κέλτικη Γλώσσα στη Βρετανία όπως έγινε και στη Γαλατία. Οι Ρωμαίοι κάτω από την επίθεση από τους Βησιγότθους, τους Οστρογότθους και τους Βάνδαλους εγκατέλειψαν τη Βρετανία στους Κέλτες το 410 μ.Χ. ολοκληρώνοντας την αποχώρησή τους το 436 μ.Χ. Η Ρωμαϊκή επιρροή στη Βρετανική γλώσσα όπως και σε πολλούς άλλους τομείς χάθηκε καθώς η Βρετανία εισήρθε στην εποχή των Σκοτεινών Χρόνων .

3.4 ΑΡΧΑΙΑ ΑΓΓΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

➤ Εισβολές Γερμανικών Φύλων

Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της αγγλικής γλώσσας έπαιξαν οι συνεχείς εισβολές (από την ηπειρωτική Ευρώπη) διάφορων φύλων μετά την αποχώρηση των Ρωμαίων. Οι Άγγλοι(από μια περιοχή που λέγεται Angeln) άρχισαν σιγά σιγά να εγκαθίστανται στην ανατολική ακτή της Βρετανίας μαζί με άλλες φυλές όπως οι Γέτιδες, οι Φρίσιοι από την βόρεια Ολλανδία ή οι Σάξονες από τη Γερμανία. Όλες αυτές οι φυλές μιλούσαν διαφορετικές παραλλαγές της Γερμανικής γλώσσας. Τα γερμανικά φύλα αυτά εγκαταστάθηκαν σε επτά μικρότερα βασίλεια γνωστά ως Επαρχία και αν και αρχικά τα βασίλεια αυξομειώνονταν στην εξουσία τελικά οι Σάξονες αποτέλεσαν την κυρίαρχη εξουσία

➤ Χριστιανισμός

Αν και πολλοί από τους Ρωμανοκέλτες στην βόρεια Αγγλία είχαν ήδη εκχριστιανιστεί ο αυτοκράτορας Αύγουστος και οι 40 ιεραπόστολοι του από την Ρώμη ήταν εκείνοι που αποκατέστησαν το χριστιανισμό στους Αγγλοσάξονες το 597μ.Χ.

➤ Αλφαβητισμός

Οι Κέλτες και οι Αγγλοσάξονες χρησιμοποίησαν ένα αλφάβητο με γωνιακούς χαρακτήρες που αρχικά αναπτύχθηκε από το ξύσιμο σε ξύλο ή πέτρα. Η πρώτη γνωστή γραπτή αγγλική φράση ήταν «This she-wolf is a reward to my kinsman» δηλαδή «Η λύκαινα ως ανταμοιβή για τον συγγενή μου» έχει χρονολογηθεί περίπου το 450-480 π.Χ.»

Οι πρώτοι χριστιανοί ιεραπόστολοι παρουσίασαν το πιο ολοκληρωμένο λατινικό αλφάβητο (περίπου σαν αυτό που χρησιμοποιούμε σήμερα) το οποίο ήταν κατάλληλο για γράψιμο σε περγαμηνή. Η γλώσσα αυτή χρησιμοποιούνταν μόνο από τις πιο μορφωμένες τάξεις ή την εκκλησία. Επομένως η επίδραση της λατινικής στην Αγγλική γλώσσα ήταν ακόμη μικρή. Παρόλα αυτά πολλές απλές λέξεις (όπως χαρτί ή πιρούνι) εντάχθηκαν στην Αγγλική γλώσσα από την λατινική κατά την διάρκεια εκείνης της περιόδου με μια μικρή τροποποίηση.

➤ Αγγλοσαξονική ή Αρχαία Αγγλική

Έχουν διασωθεί περίπου 400 Αγγλοσαξονικά κείμενα μέσα στα οποία περιλαμβάνονται ποιήματα και ιστορίες. Το παλαιότερο βιβλίο που έχει σωθεί είναι το *Cædmon's Hymn*□,

Η Αρχαία Αγγλική ήταν γενικά μια πολύ πολύπλοκη γλώσσα ειδικά σε σύγκριση με τη σύγχρονη γλώσσα. Υπήρχαν 3 γένη ουσιαστικών (τα οποία ήταν εύκολο να μπερδευτούν) και 7 τάξεις σημαντικών ρημάτων και 3 των πιο αδύναμων. Πολλές από τις βασικές λέξεις που περιλαμβάνει η σημερινή αγγλική έχουν τις ρίζες τους στην πρόιμη αγγλική για παράδειγμα η λέξη νερό ή σπίτι. Υπάρχει βέβαια και μια κατηγορία λέξεων που ονομάστηκαν “falsefriends” και περιλαμβάνει λέξεις που είναι παρόμοιες στη σύγχρονη και πρόιμηαγγλική, αλλά έχει αλλάξει η σημασία τους π.χ. η λέξη wife που σήμερα έχει την έννοια της συζύγου, παλαιότερα συμβόλιζε οποιαδήποτε γυναίκα είτε παντρεμένη είτε ελεύθερη.

Τους επόμενους αιώνες άρχισαν οι μετατροπές και οι μετασχηματισμοί των λέξεων. Οι αλλαγές αφορούσαν τόσο τη γραφή όσο και την προφορά.

➤ **Βίκινγκς**

Μέχρι τα τέλη του 8^{ου} αιώνα, οι Βίκινγκς άρχισαν να κάνουν σποραδικές επιδρομές στην ανατολική πλευρά της Βρετανίας. Ληλάτησαν πόλεις και μοναστήρια, ενώ σταδιακά οι εισβολές τους γινόντουσαν σε όλη τη χώρα.

Ο Άλφρεντ ο Μέγας ήταν εκείνος που μέσω μιας συνθήκης η οποία χώριζε τη χώρα στα δύο, κατάφερε να ελέγξει την επέκταση των Βίκινγκς. Η γλώσσα των Βίκινγκς ήταν τα παλιά Νορβηγικά, τα οποία έμοιαζαν με τη γλώσσα των Αγγλοσαξόνων. Με την πάροδο του χρόνου τα Νορβηγικά συγχωνεύτηκαν στην Αγγλική γλώσσα. Στην πραγματικότητα μόνο 150 νορβηγικές λέξεις εμφανίζονται στα Αρχαία Αγγλικά.

➤ **Η Αγγλική μετά τους Βίκινγκς.**

Ο Άλφρεντ ο Μέγας ήρθε στο θρόνο το 871μ.Χ. και πίστευε στην εκπαίδευση των ανθρώπων στην καθομιλούμενη αγγλική γλώσσα και όχι στα Λατινικά. Έτσι έκανε αρκετές μεταφράσεις σημαντικών έργων στα Αγγλικά.

Από πολλούς αναφέρεται ως ο μόνος που κατάφερε να σώσει τα Αγγλικά από την καταστροφή των Βίκινγκς. Μέχρι το θάνατό του το 899 κατάφερε να ανεβάσει το κύρος και την εφαρμογή της Αγγλικής γλώσσας σε επίπεδο υψηλότερο από εκείνο οποιασδήποτε άλλης καθομιλουμένης γλώσσας στην Ευρώπη. Όσο αφορά τα λογοτεχνικά έργα της εκείνης της εποχής που ξεχώρισαν είναι το Battle of Maldon και το Old English Hexastich (μετάφραση 6 βιβλίων της Αγίας Γραφής).

3.5 ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

➤ Η κατάκτηση από τους Νορμανδούς

Το γεγονός που ξεκίνησε την μεταφορά από τα Αρχαία Αγγλικά στα Μεσαιωνικά ήταν η κατάκτηση από τους Νορμανδούς το 1060 , όταν ο William ο Κατακτητής εισέβαλε στην Βρετανία από την βάση που είχε στη Βόρεια Γαλλία, και εγκαταστάθηκε στο καινούργιο του απόκτημα μαζί με το πλήρωμά του . Ο William κατέρριψε αυτούς που ήταν αντίθετοι μαζί του και πήρε την περιουσία από τους Αγγλοσάξονες και την μοίρασε στους Άγγλους που τον υποστήριζαν. Οι κατακτητές Νορμανδοί και αυτοί κατάγονταν από τους Βίκινγκς , που είχαν εγκατασταθεί στην Βόρεια Γαλλία περίπου 200 χρόνια πριν. Ωστόσο, είχαν περιθωριοποιήσει την παλιά τους γλώσσα και μίλαγαν εξ ολοκλήρου τα Γαλλικά. Οι Νορμανδοί μιλούσαν μία επαρχιακή διάλεκτο της γαλλικής με επιρροές από τα Γερμανικά, που ήταν διαφορετική από την Γαλλική Γλώσσα του Παρισιού.

➤ Γαλλική Επιρροή των Αγγλονορμανδών

Οι Νορμανδοί ενσωμάτωσαν περίπου 10.000 λέξεις στα Αγγλικά , περιλαμβάνοντας τεράστιο αριθμό αφηρημένων ουσιαστικών στις καταλήξεις : -age , -ance/ -ence . . etc. ή να αρχίζουν με τα προθέματα : can-, de-, ex-, trans-, ent- και pre-. Ένα παράδειγμα επιρροής είναι στα ονόματα των φαγητών. Ενώ τα τυπικά ονόματα των ζώων είναι στα Αγγλικά όταν σερβίρονται σαν φαγητά έχουν Γαλλικές ονομασίες (π.χ.calf=μοσχάρακι αλλά veal= μαγειρεμένο μοσχάρι).

➤ Η Αγγλική μετά τους Νορμανδούς

Κατά την διάρκεια αυτών των αιώνων κυριαρχίας των Νορμανδών, στους οποίους τα Αγγλικά δεν είχαν μία επίσημη υπόσταση ούτε κανόνες , τα Αγγλικά είχαν γίνει η τρίτη γλώσσα στην ίδια χώρα και ήταν περισσότερο γραπτή παρά προφορική. Τα πανεπιστήμια της Οξφόρδης και του Cambridge ιδρύθηκαν το 1167 και 1209 και γενικά η Λογοτεχνία συνέχισε να αναπτύσσεται στους επόμενους αιώνες . Σε αυτήν την περίοδο στα Αγγλικά , που ήταν η γλώσσα των κατοίκων που δεν είχαν λάβει εκπαίδευση, άρχισαν να εξαφανίζονται σταδιακά πολλές γραμματικές ασυμφωνίες και χαρακτηριστικά των Αρχαίων Αγγλικών.Έως τον 14^ο αιώνα, το ουσιαστικά είχαν χάσει τα γένη τους και τα επίθετα που κάποτε είχαν έως και έντεκα κλίσεις κατέληξαν να έχουν μόνο δύο (ενικό και πληθυντικό) και σε πολλές περιπτώσεις μόνο μία όπως και στην Σύγχρονη Αγγλική Γλώσσα. Το *Ormulum* , το οποίο είναι ένα θρησκευτικό κείμενο που γράφτηκε από έναν μοναχό τον Ορμ στα τέλη του 12^{ου} αιώνα είναι μία σημαντική πηγή για

τα παραπάνω . Πολλές από τις γραφές του Όρμ ήταν άτυπες για την εποχή αλλά έγιναν πολλές αλλαγές στο αγγλικό γραφικό σύστημα αυτή την περίοδο πχ το γνωστό «h» των αρχαίων Αγγλικών στην αρχή των λέξεων διαγράφηκε , όπως hring (ring) και hnecca (neck).

➤ Αναζωπύρωση της Αγγλικής Γλώσσας

Εκτιμάται ότι πάνω από το 85% των Αγγλικών λέξεων χάθηκαν λόγω των εισβολών των Βίκινγκς και εν μέρει των Νορμανδών και σε ένα σημείο η ύπαρξη των Αγγλικών φάνηκε να είναι σε κίνδυνο.

Τα Αγγλικά είχαν εκνορμανδιστεί αλλά με το πέρασμα του χρόνου τα Νορμανδικά αγγλοποιήθηκαν. Μετά το 1204, όταν ο Βασιλιάς Τζον έχασε το Γαλλικό κομμάτι της Νορμανδίας από τον Βασιλιά της Γαλλίας οι Νορμανδοί ευγενείς εξαναγκάστηκαν να κοιτάζουν περισσότερο τις αγγλικές περιουσίες.

Ο Πόλεμος 100 χρόνων εναντίον της Γαλλίας (1337-1453) είχε ως αποτέλεσμα να στιγματίσει τα Γαλλικά ως την γλώσσα των εχθρών και η θέση των Αγγλικών ανυψώθηκε σαν επακόλουθο . Στην περίοδο των Μεσαιωνικών Αγγλικών όπως και στα Αρχαία Αγγλικά όλα τα σύμφωνα προφέρονταν έτσι ώστε η λέξη πχ knight να προφέρεται περισσότερο σαν k-neecht (με το ch όπως στο Σκωτσέζικο loch) αντίθετα με τα μοντέρνα Αγγλικά knight. Στα τέλη του 14^{ου} αιώνα το τελικό -e- σε πολλές λέξεις σταμάτησε να προφέρεται.

➤ Ο Τσόσερ και η Γέννηση της Αγγλικής Λογοτεχνίας

Η περισσότερη λογοτεχνία των Μεσαιωνικών Αγγλικών τουλάχιστον μέχρι την αναζωπύρωση της λογοτεχνικής δραστηριότητας στο τελευταίο κομμάτι του 14^{ου} αιώνα είναι άγνωστης συγγραφής. Το 1384 ο John Wycliffe κυκλοφόρησε την μετάφραση του για την Βίβλο σε καθομιλούμενα αγγλικά. Το τελευταίο 14^ο και 15^ο αιώνα η γλώσσα άλλαξε δραματικά και τα Αρχαία Αγγλικά θα ήταν δυσνόητα στον Τσόσερ όπως είναι και σε μας σήμερα , αν και η γλώσσα του Τσόσερ είναι και σήμερα αρκετά δύσκολη για να αναγνωσθεί φυσιολογικά . Η γραφή και η τυπογραφία του William Caxton σε λιγότερο από έναν αιώνα μετά από τον Τσόσερ είναι φανερά ευκολότερη για τους συγχρόνους να το καταλάβουν.

3.6 ΠΡΩΙΜΗ ΝΕΟΤΕΡΗ ΑΓΓΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

➤ Μεγάλη Μετατόπιση Φωνήεντος

Ένας σημαντικός παράγοντας διαχωρισμού των Μεσαιωνικών Αγγλικών από τα Νεότερα Αγγλικά αφορά στη ριζική αλλαγή στην προφορά των 15^ο, 16^ο και 17^ο αιώνων. Ως αποτέλεσμα οι μακριοί ήχοι φωνηέντων άρχισαν να γίνονται πιο ψηλοί και πιο μακριοί στο στόμα. Ουσιαστικά, η αλλαγή ίσως άρχισε πολύ συστηματικά μερικούς αιώνες πριν το 1400, και συνέχισε πολύ μετά το 1700. Οι κύριες αλλαγές των Αγγλικών φωνηέντων έγινε μέσα στο σύντομο διάστημα ενός ή δύο αιώνων. Τα αίτια είναι ακόμα συζητήσιμα, αν και ένας σημαντικός παράγοντας μάλλον είναι η επιδρομή των δανεικών λέξεων από τις Ρωμαϊκές γλώσσες της Ευρώπης σ' αυτήν την περίοδο.

Στα Μεσαιωνικά Αγγλικά τα μακριά φωνήεντα γενικά προφέρονται όπως στις Λατινικές Ρωμαϊκές γλώσσες της Ευρώπης.

Η μεγάλη αλλαγή φωνηέντων παραμόρφωσε την προφορά των Αγγλικών και τώρα αποκαλύπτει τις σχέσεις μεταξύ πολλών Αγγλικών λέξεων και τις ξένες αντίστοιχές τους. Η ορθογραφία κάποιων λέξεων άλλαξε για να δείξει την αλλαγή στην προφορά. Κι άλλες αλλαγές στην ορθογραφία και την προφορά συνέβησαν σ' αυτή την περίοδο.

➤ Η Αγγλική Αναγέννηση

Η επόμενη καινοτομία στο Αγγλικό λεξιλόγιο ήρθε με την αναβίωση της κλασσικής λογοτεχνίας, γνωστής ως «Αναγέννηση», τον 16^ο και 17^ο αιώνα και συχνά αναφέρεται ως «η Εποχή της Ελίζαμπεθ» ή «η Εποχή του Shakespeare». Τα λατινικά θεωρούνταν η γλώσσα της εκπαίδευσης και των λογίων αυτήν την περίοδο και ο μεγάλος ενθουσιασμός για τις κλασσικές σπουδές έφερε καινούργιες λέξεις. Λέξεις από τα Λατινικά ή τα Ελληνικά εισήχθησαν μαζικά στη διάρκεια αυτής της περιόδου, είτε άθικτες (π.χ. genius), είτε περισσότερο συνηθισμένα ελαφρώς παραλλαγμένες (π.χ. pathetic). Μια ολόκληρη κατηγορία από λέξεις που τελειώνουν με τις καταλήξεις -ize και -ismoi οποίες έχουν την βάση τους στα Ελληνικά, εισήχθησαν επίσης σ' αυτή την περίοδο. Κάποιες φορές, αντικείμενα βασιζόμενα στα Λατινικά, εισήχθησαν για να συνδέσουν «λεκτικά κενά» όπου κανένα αντικείμενο δεν ήταν διαθέσιμο για ένα υπάρχων Γερμανικό ουσιαστικό (πχ marineforsea).

Όμως είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι κάποιες λέξεις αρχικά στιγματίστηκαν σαν ξενόφερτοι όροι, παρέμειναν στη γλώσσα και συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται πολύ συχνά.

➤ Πιεστήριο και τυποποίηση

Ο τελευταίος σημαντικός παράγοντας για την εξέλιξη της Νεότερης Αγγλικής Γλώσσας ήταν η εφεύρεση της τυπογραφίας, που εισήχθηκε στην Αγγλία από τον William Caxton το 1476. Το πρώτο βιβλίο που εκτυπώθηκε στα Αγγλικά ήταν με μετάφραση του Caxton, το «The Recucell of the Historyes of Troye», που εκτυπώθηκε στο Μπριζ το 1473-1474.

Ένας καλός λόγος για πολλές από τις ξαφνικές αλλαγές και την έλλειψη συνοχής της ορθογραφίας των Αγγλικών, αιτιολογείται από το γεγονός ότι οι λέξεις μπήκαν στις εκτυπωμένες σελίδες πριν γίνει ορθογραφικός έλεγχος ανάμεσα στους καθηγητές και τους συγγραφείς.

Όσο πέρανε η περίοδος των Μεσαιωνικών Αγγλικών, χρησιμοποιούνταν πολύ τα διπλά φωνήεντα (π.χ. soon) ή ένα σιγανό τελικό “e” (π.χ. name) και διπλά σύμφωνα για να επισημάνουν ένα σύντομο φωνήεν (π.χ. sitting), παρόλο που υπήρχε λιγότερη ομοφωνία στα σύμφωνα στο τέλος των λέξεων (π.χ. bed).

➤ Η Βίβλος

Δύο μεγάλες επιρροές στην αγγλική λογοτεχνία εκδόθηκαν τον 16^ο και 17^ο αιώνα. Το 1549, το «Book of Common Prayer» εισήχθη στις Αγγλικές εκκλησίες και το 1611 μια έκδοση της Βίβλου, το αποκορύφωμα των προσπαθειών δυο αιώνων για να παράγουν τη Βίβλο στη γλώσσα των Άγγλων. Ο John Wycliffe έκανε την πρώτη αγγλική μετάφραση της Βίβλου το 1384. Αλλά το 1526, ο William Tyndale εκτύπωσε την Καινή Διαθήκη, την οποία μετέφρασε κατευθείαν από Ελληνικά και Εβραϊκά. Η Βίβλος του Tyndale ήταν πιο σαφής και ποιοτική από την νεότερη έκδοση του Wycliffe.

➤ Λεξικά και Γραμματικές

Το πρώτο Αγγλικό λεξικό “A Table Alphabeticall”, εκδόθηκε από έναν Άγγλο δάσκαλο τον Robert Cawdrey το 1604, και περιείχε 2.543 λέξεις, ειδικά αυτές που δανείστηκαν από τα Εβραϊκά, τα Ελληνικά και τα Γαλλικά, αν και δεν ήταν πολύ αξιόπιστη πηγή. Μερικά άλλα λεξικά, όπως και οδηγοί γραμματικής, ορθογραφίας και προφοράς, ακολούθησαν τον 17^ο και 18^ο αιώνα. Όμως το πρώτο λεξικό που θεωρήθηκε αξιόπιστο ήταν του Samuel Johnson, το «Λεξικό της Αγγλικής Γλώσσας», που εκδόθηκε το 1755, 150 χρόνια μετά του Cawdrey.

Το 16^ο αιώνα προτάθηκε να γίνουν διορθώσεις και μεταρρυθμίσεις. Ο John Cheke το 1569 πρότεινε να αφαιρεθούν όλα τα γράμματα που δεν προφέρονται αλλά γράφονται και ο William

Bullokar το 1580 πρότεινε ένα νέο αλφάβητο με 37 γράμματα για να βοηθήσει και να απλοποιηθεί η ορθογραφία. Πολλές γραμματικές άρχισαν να εμφανίζονται το 18^ο αιώνα, από τις οποίες οι πιο αναγνωρισμένες και σημαντικές ήταν του Robert Lowth («Μια μικρή εισαγωγή στην Αγγλική Γραμματική») το 1762 και του Lindley Murray («Αγγλική Γραμματική») το 1794.

Η πρώτη Αγγλική εφημερίδα ήταν η “Courante” ή η “Weekly News” το 1622 και η πρώτη επαγγελματική ήταν η “LondonGazette”, που άρχισε να εκδίδεται το 1655. Η πρώτη καθημερινή ήταν η “DailyCourant” το 1702 και η “TimesofLondon” το 1790 στην πρώτη της έκδοση.

➤ Χρυσή Εποχή της Αγγλικής Λογοτεχνίας

Η περίοδος αιχμής των Αγγλικών είναι η Πρώιμη Νεότερη Περίοδος τον 16^ο και 18^ο αιώνα, γνωστή κι ως χρυσή εποχή της αγγλικής λογοτεχνίας. Μεταξύ 1500 και 1650, περίπου 10.000-12.000 νέες λέξεις επινοήθηκαν, οι μισές απ’ τις οποίες χρησιμοποιούνται και σήμερα. Μέχρι τον 17^ο αιώνα κιάλας, τα Αγγλικά χρησιμοποιούνταν σπάνια για επιστημονικές μελέτες και συγγράμματα. Εκείνο τον αιώνα οι διάφορες αγγλικές διάλεκτοι θεωρήθηκαν ως γλώσσα των άξεστων και ένδειξη ομιλητών κατώτερης τάξης. Όμως, τέτοιοι διάλεκτοι αποδείχθηκαν καλό κωμικό στοιχείο για την άνθηση του θεάτρου και παραδόξως, πολλές λέξεις διαλέκτων μπήκαν στο λεξιλόγιο μ’ αυτόν τον τρόπο.

➤ William Shakespeare

Είναι ξεκάθαρο γεγονός ότι ο William Shakespeare κατάφερε να επηρεάσει την αγγλική γλώσσα σε τέτοιο βαθμό όσο τίποτα άλλο, στο τέλος του 16^{ου} και στις αρχές του 17^{ου} αιώνα.

Ο Shakespeare εκμεταλλεύτηκε τη σχετική ελευθερία και ευκαμψία και την ευμετάβλητη φύση των Αγγλικών και έπαιξε ελεύθερα και εύκολα με τους ήδη φιλελεύθερους γραμματικούς κανόνες, πχ χρησιμοποιεί τα ουσιαστικά ως ρήματα. Είχε ένα πλούσιο λεξιλόγιο και στα έργα του προσωπικά είχε επινοήσει 2.000 νεολογισμούς ή νέες λέξεις.

Επίσης εισήγαγε και πολλές εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ακόμα και σήμερα στην Αγγλική Γλώσσα όπως: *it's Greek to me, love is blind, vanish into thin air, in my mind's eye,*

➤ Διεθνές Εμπόριο

Τον 16^ο και 17^ο αιώνα το διεθνές εμπόριο εξαπλώθηκε πάρα πολύ και οι δανεικές λέξεις απορροφήθηκαν από γλώσσες άλλων χωρών ανά τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των

γλωσσών άλλων εμπορικών και αυτοκρατορικών εθνών , όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ολλανδία.

3.7 Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΝ 19^ο ΚΑΙ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Ένας τεράστιος αριθμός των μυθιστορημάτων (ποικίλης ποιότητας και λογοτεχνικής αξίας) δημοσιεύθηκαν στο 19ο αιώνα, οι δημιουργοί των οποίων εξέλιξαν την αγγλική γλώσσα. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα η Jane Austen, χρησιμοποιεί στα έργα της σύγχρονο λεξιλόγιο, γραμματική και ύφος.

Οι συγγραφείς Mary Shelley, Jules Verne and H.G. Wells εισάγουν νέες ιδέες, αντιλήψεις και λέξεις στα επιστημονικής φαντασίας έργα τους.

Ο 20ος αιώνας ήταν, μεταξύ άλλων, ένας αιώνας παγκοσμίων πολέμων, τεχνολογικού μετασχηματισμού και της παγκοσμιοποίησης, που αποτέλεσαν πηγές για νέες προσθήκες στο λεξικό. Για παράδειγμα, λέξεις όπως **blockbuster**, **nose-dive**, **camouflage**, **radar**, **brainwashing** είναι όλες στρατιωτικοί όροι που εισήχθησαν στην αγγλική γλώσσα κατά τη διάρκεια των Παγκοσμίων Πολέμων.

Η έκρηξη στην ορολογία των ηλεκτρονικών και της πληροφορικής στο τελευταίο μέρος του 20ου αιώνα ήταν ένα στοιχείο που οδήγησε στην μεγάλη επέκταση του αγγλικού λεξιλογίου εισάγοντας λέξεις όπως **byte**, **cyberspace**, **software**, **hacker**, **laptop**, **hard-drive**, **database**, **online**, **hi-tech**, **microchip**, etc Αυτό συνέβη κυρίως λόγω της κυριαρχίας των ΗΠΑ στην ανάπτυξη της τεχνολογίας των υπολογιστών, από την IBM, την Apple και τη Microsoft.

3.8 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Η γλώσσα συνεχίζει να αλλάζει και να εξελίσσεται και να αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς και επεκτείνεται για να συμπεριλάβει νέες επαγγελματικές γλώσσες, τις τεχνολογίες, τα παιχνίδια, τα τρόφιμα και τα gadgets. Στη σημερινή ψηφιακή εποχή, η αγγλική γλώσσα βιώνει πρόοδο ως προς την απόκτηση καινούργιων λεξιλογικών όρων.

Σύμφωνα με υπολογισμούς η αγγλική γλώσσα επεκτείνεται με 8.500 καινούργιες λέξεις το χρόνο, σημειώνοντας ραγδαία άνοδο σε σχέση με τις αρχές του 20^{ου} αιώνα που ο αντίστοιχος αριθμός ήταν στις 1.100 λέξεις.

Κάποιες από τις αλλαγές που έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια στην αγγλική γλώσσα μπορούν να συνοψιστούν παρακάτω:

- εισαγωγή νεολογισμών όπως parkour, texting, metrosexual,
- χρήση ουσιαστικών ως ρήματα: to google, to text, to message, to parrot
- χρήση ρημάτων ως ουσιαστικά: an ask, a build, a solve, a fail
- αλλαγή στη σημασία λέξεων

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.thehistoryofenglish.com

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΓΛΩΣΣΑ

4.1 Τι εννοούμε με τον όρο ‘ Παγκόσμια Γλώσσα’;

Δεν υπάρχει επίσημος ορισμός της ‘παγκόσμιας’ γλώσσας, αλλά αναφέρεται ουσιαστικά σε μια γλώσσα που μαθαίνεται και ομιλείται σε διεθνές επίπεδο, και δεν χαρακτηρίζεται μόνο από τον αριθμό των φυσικών ομιλητών της, αλλά και από τη γεωγραφική της διανομή και τη χρήση της σε διεθνείς οργανισμούς και στις διπλωματικές σχέσεις. Μια παγκόσμια γλώσσα λειτουργεί ως κοινή γλώσσα, μια κοινή γλώσσα που επιτρέπει στους ανθρώπους από διαφορετικά υπόβαθρα και εθνικότητες να επικοινωνήσουν. Η επίδραση της κάθε γλώσσας είναι ένας συνδυασμός τα παρακάτω:

- ο αριθμός των χωρών που την χρησιμοποιούν ως πρώτη ή μητρική γλώσσα τους,
- ο αριθμός των χωρών που θα την υιοθετήσουν ως επίσημη γλώσσα τους,
- ο αριθμός των χωρών διδασκαλίας ως ξένη γλώσσα επιλογής στα σχολεία.
- οι εγγενείς διαρθρωτικές ιδιότητες μια γλώσσας όπως το μέγεθος του λεξιλογίου της, η ποιότητα της λογοτεχνίας της σε όλη την ιστορία, και η σύνδεσή της με μεγάλους πολιτισμούς ή θρησκείες,

Όλα τα παραπάνω είναι σημαντικοί παράγοντες στη δημοτικότητα της κάθε γλώσσας. Όμως, η ιστορία μας δείχνει ότι η γλώσσα γίνεται μια παγκόσμια γλώσσα, κυρίως λόγω της πολιτικής εξουσίας των φυσικών ομιλητών της, καθώς και την οικονομική δύναμη με την οποία είναι σε θέση να διατηρήσει και να επεκτείνει τη θέση της.

4.2 Γιατί χρειάζεται μια παγκόσμια γλώσσα;

Υποστηρίζεται συχνά ότι το σύγχρονο παγκόσμιο χωριό χρειάζεται μια παγκόσμια γλώσσα, και ότι (ιδιαίτερα σε έναν κόσμο των σύγχρονων επικοινωνιών, το παγκοσμιοποιημένο εμπόριο και τα διεθνή ταξίδια) μία ενιαία κοινή γλώσσα δεν ήταν ποτέ πιο σημαντική.

Ενώ τα πλεονεκτήματα φαίνονται από μόνα τους, υπάρχουν μερικές νόμιμες ανησυχίες για το κατά ποσό μια κυρίαρχη παγκόσμια γλώσσα θα μπορούσε να έχει και κάποια μειονεκτήματα. Αυτά θα μπορούσαν να είναι:

- Υπάρχει ένα ρίσκο-μια απειλή ότι η ανάπτυξη της υιοθέτησης μιας παγκόσμιας γλώσσας, όπως τα αγγλικά, μπορεί να οδηγήσει στην αδυναμία και τελικά στην εξαφάνιση κάποιων γλωσσών

που είναι σε μειονότητα .Εκτιμάται ότι πάνω από το 80% των γλωσσών του κόσμου, 6.000 περίπου ή και παραπάνω ,γλώσσες θα πεθάνουν μεταξύ τον επόμενο αιώνα.

- Υπάρχει μια ανησυχία ότι φυσικοί ομιλητές της γλώσσας , συγκεκριμένα της παγκόσμιας γλώσσας μπορεί να είναι ένα άδικο πλεονέκτημα εκείνους τους οποίους την μιλάνε ως δεύτερη ή ως τρίτη γλώσσα.
- Η επιμονή σε μια γλώσσα σε επιβάρυνση σε άλλες μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μια απειλή της ελευθερίας του λόγου και σαν πρόβλημα στον πολυπολιτισμό.

Ακόμα ένα δυνατό μειονέκτημα , είναι η γλωσσική ικανοποίηση στο μέρος των φυσικών ομιλητών μιας παγκόσμιας γλώσσας , μιας βαρεμάρας και υπεροψίας που συνάγεται από την έλλειψη του κινήματος , του εναύσματος να μαθαίνεις άλλες γλώσσες . Αυτό μπορεί ακόμα και τώρα να παρατηρηθεί σε πάρα πολλούς Βρετανούς και Αμερικάνους.

4.3 Είναι τα αγγλικά παγκόσμια γλώσσα ;

Όπως μπορεί να φανεί στην εποχή μας , τα αγγλικά είναι η κοντινότερη γλώσσα , που έχει ποτέ υπάρξει σε παγκόσμια γλώσσα . Η παγκόσμια εμβέλειά της είναι τόσο μεγάλη που καμία άλλη γλώσσα δεν ομιλείται ευρέως όπως τα αγγλικά . Πολύ λογικά θα ισχυριζόταν κάποιος ότι στα πεδία των επιχειρήσεων , των ακαδημιών , των επιστημών, των υπολογιστών, της εκπαίδευσης, των μεταφορών, της πολιτικής και της διασκέδασης , τα αγγλικά έχουν ήδη εγκαθιδρυθεί ως linguafranca.

Στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, ό,τι κοντινότερο έχουμε ή που είχαμε ποτέ, σε μια παγκόσμια κοινωνία, συναντάμε, πέντε επίσημες γλώσσες:

- Τα αγγλικά
- Τα γαλλικά
- Τα ισπανικά
- Τα ρώσικα και
- Τα κινέζικα

Ένα ποσοστό 85% των διεθνών οργανισμών έχουν τα αγγλικά ως γλώσσα επικοινωνίας (τα γαλλικά, έρχονται μετά με λιγότερο από 50%) .

➤ **Είναι τα Αγγλικά κατάλληλα για Διεθνής Γλώσσα ;**

Κάποιοι επίσης έχουν διαφωνίες για τα εσωτερικά χαρακτηριστικά της Αγγλικής γλώσσας τα οποία την διαχωρίσανε και την κατέστησαν μια κατάλληλη επιλογή ως διεθνή γλώσσα.

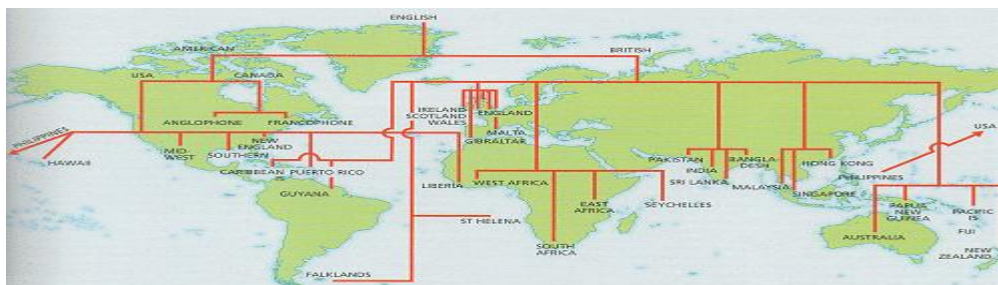
Πολλοί λένε ότι η γραμματική της Αγγλικής γλώσσας είναι η ευκολότερη από όλες τις γλώσσες. Κάποιοι επίσης θα υποστήριζαν ότι είναι εύκολη στην ορθογραφία και στην προφορά. Υπάρχουν περίπου 44 με 52 μοναδικοί ήχοι που χρησιμοποιούνται στην Αγγλική προφορά. Υπολογίζεται ότι το 84% των λέξεων συμβαδίζει με τους κανόνες, ενώ ένα 3% όχι. (Όμως σε μία τόσο μεγάλη γλώσσα το 3% είναι μεγάλος αριθμός)

Κάποιοι διαφωνούν ότι ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας των Αγγλικών (από την υιοθεσία χιλιάδων λέξεων από άλλες γλώσσες που είχαν έρθει σε επικοινωνία) τους δίνει ένα συναίσθημα οικειότητας με πολλές άλλες γλώσσες (όπως είναι τα Γαλλικά, για παράδειγμα, που έκανε ότι μπορούσε για να συμβαδίσει με άλλες γλώσσες).

Η έκταση και η ποιότητα της Αγγλικής Φιλολογίας στην διάρκεια της ιστορίας την καθιστά μια γλώσσα μεγάλης κουλτούρας και κλάσης.

Παρά λοιπόν τα εσωτερικά χαρακτηριστικά της, η αγγλική γλώσσα δεν εξαπλώθηκε παγκοσμίως λόγω αυτών, αλλά λόγω της οικονομικής και πολιτικής υπεροχής της. Η βρετανική αποικιοκρατία κληροδότησε στις χώρες που κατέκτησε την αγγλική γλώσσα είτε ως μητρική, είτε ως επίσημη.

Λόγω της αγγλικής και αμερικανικής κυριαρχίας στο παγκόσμιο οικονομικό και καλλιτεχνικό στερέωμα, η αγγλική γλώσσα καθιερώθηκε μέσα από την μουσική, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, το εμπόριο, την διοίκηση και τα χρηματοοικονομικά, το Internet και την Πληροφορική.

Αποτύπωση της εξάπλωσης της αγγλικής γλώσσας: The Cambridge Encyclopedia of the English Language, www.thehistoryofenglish.com

4.4 Ομιλητές της αγγλικής γλώσσας

Εκτιμάται πως η αγγλική ως πρώτη ή δεύτερη γλώσσα σαν ποσοστό ανεβαίνει στο 1 δισεκατομμύριο. Στην πραγματικότητα, μη φυσικοί ομιλητές μπορεί τώρα να ξεπερνούν τους φυσικούς ομιλητές σε ποσοστό 3 προς 1.

Τα αγγλικά είναι η φυσική – μητρική γλώσσα της Βρετανίας , της Ιρλανδίας , των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Η.Π.Α), του Καναδά , της Αυστραλίας , της Νέας Ζηλανδίας και σε κάποιες από τις χώρες της Καραϊβικής . Αλλά σε 57 χώρες (όπως η Νότια Αφρική , η Ινδία , η Γκάνα και η Νιγηρία) , τα Αγγλικά είναι είτε η επίσημη γλώσσα ή ένα μεγάλο ποσοστό των πολιτών την μιλούν ως πρώτη . Η επόμενη πιο διάσημη γλώσσα είναι τα Γαλλικά (που απαντώνται σε περίπου 31 χώρες) , ακολουθούν τα Ισπανικά (σε 25 χώρες) , τα Αραβικά (σε 25 χώρες) , τα Πορτογαλικά (σε 13 χώρες) και τα Ρώσικα (σε 10 χώρες) .

Από τους 7.2 δισεκατομμύρια ανθρώπους που ζουν στον πλανήτη...

news.in.gr

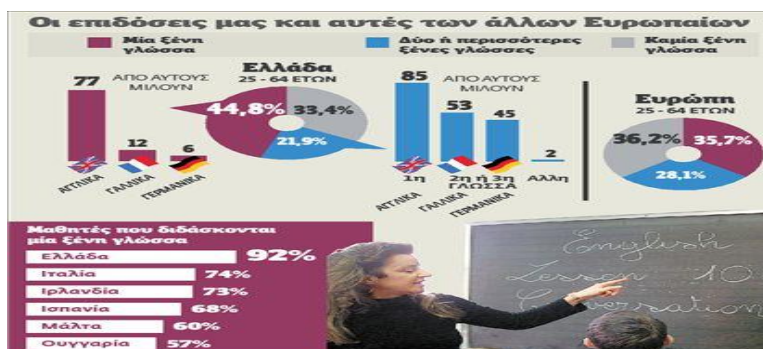
4.5 Τα Αγγλικά ως διεθνής γλώσσα

Πάνω από το 90% των διεθνών αεροπορικών εταιρειών χρησιμοποιούν την αγγλική γλώσσα ως γλώσσα της επιλογής τους (είναι γνωστή ως Airspeak). Το ίδιο ισχύει και στις διεθνείς θαλάσσιες επικοινωνίες (Seaspeak). Τα δύο τρίτα του συνόλου των επιστημονικών εργασιών δημοσιεύεται στην αγγλική γλώσσα, και η Science Citation Index αναφέρει ότι το 95% από τα άρθρα του γράφηκαν στα αγγλικά, ακόμα κι αν μόνο οι μισοί από αυτούς τους συγγραφείς προέρχονται από αγγλόφωνες χώρες, και περίπου το 75% της παγκόσμιας αλληλογραφίας είναι στα Αγγλικά. Τουλάχιστον το 35% των χρηστών του διαδικτύου είναι αγγλόφωνοι, και εκτιμάται ότι το 70-80% του περιεχομένου στο διαδίκτυο είναι στα αγγλικά (αν και αξιόπιστα στοιχεία για το θέμα αυτό είναι δύσκολο να καθοριστούν). Πολλές διεθνείς επιχειρηματικές κοινοπραξίες χρησιμοποιούν την αγγλική γλώσσα ως γλώσσα εργασίας τους, ακόμα και αν κανένα από τα μέλη τους δεν είναι φυσικός ομιλητής. Όπου και αν ταξιδεύει κάποιος οι πινακίδες και οι διαφημίσεις είναι πάντα και στα αγγλικά.

4.6 Γλωσσομάθεια

➤ Γλωσσομάθεια στην Ελλάδα

Η Ελλάδα παραμένει μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ όπου καταγράφονται τα υψηλότερα ποσοστά γλωσσομάθειας. Το 44,8% των Ελλήνων ηλικίας 25-64 ετών δηλώνει ότι μιλάει μια ξένη γλώσσα (35,7%, ο αντίστοιχος μέσος όρος των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης), το 33,4% δήλωσε ότι δεν μιλάει καμία ξένη γλώσσα (36,2%, ο μέσος όρος στην ΕΕ) και το 21,9% δήλωσε ότι μιλάει δύο ή περισσότερες ξένες γλώσσες (28,1%, ο αντίστοιχος μέσος όρος στην ΕΕ). Από τα ίδια στοιχεία φαίνεται ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά μαθητών που διδάσκονται τουλάχιστον μια ξένη γλώσσα καταγράφονται στην Ελλάδα (92%), στην Ιταλία (74%) και στην Ιρλανδία (73%).

<http://www.tovima.gr/>

➤ **Γλωσσομάθεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση**

Η έρευνα του Ειδικού Ευρωβαρόμετρου για τους Ευρωπαίους και τις γλώσσες τους πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2012. Σχεδόν 27 000 άτομα ερωτήθηκαν σε προσωπικές συνεντεύξεις στη μητρική τους γλώσσα. Καλύφθηκαν και τα 27 κράτη μέλη και οι συμμετέχοντες αντιπροσώπευαν διάφορες κοινωνικές και δημογραφικές ομάδες.

Τα γερμανικά είναι η ευρύτερα ομιλούμενη μητρική γλώσσα (16%), και ακολουθούν τα ιταλικά και τα αγγλικά (13% η κάθε μία), τα γαλλικά (12%), και στη συνέχεια τα ισπανικά και τα πολωνικά (8% η κάθε μία).

Οι χώρες που παρουσιάζουν τις πλέον αξιοσημείωτες αυξήσεις στο ποσοστό των συμμετεχόντων που απαντούν ότι μπορούν να μιλήσουν την αγγλική γλώσσα αρκετά καλά ώστε να κάνουν μια συζήτηση, σε σύγκριση με τα δεδομένα από την έρευνα του Ευρωβαρόμετρου, είναι η Αυστρία (+16 ποσοστιαίες μονάδες, 78%) και η Φινλανδία (+6 ποσοστιαίες μονάδες, 75%).

Αντίθετα το ποσοστό που μπορεί να μιλά τουλάχιστον μία ξένη γλώσσα έχει μειωθεί αισθητά στη Σλοβακία (-17 ποσοστιαίες μονάδες, 80%), η Τσεχική Δημοκρατία (-12 μονάδες, 49%), η Βουλγαρία (-11 μονάδες, 48%), η Πολωνία (-7 μονάδες, 50%), και η Ουγγαρία (-7 μονάδες, 35%).

Οι πέντε περισσότερο ομιλούμενες ξένες γλώσσες παραμένουν τα αγγλικά (38%), τα γαλλικά (12%), τα γερμανικά (11%), τα ισπανικά (7%) και τα ρωσικά (5%).

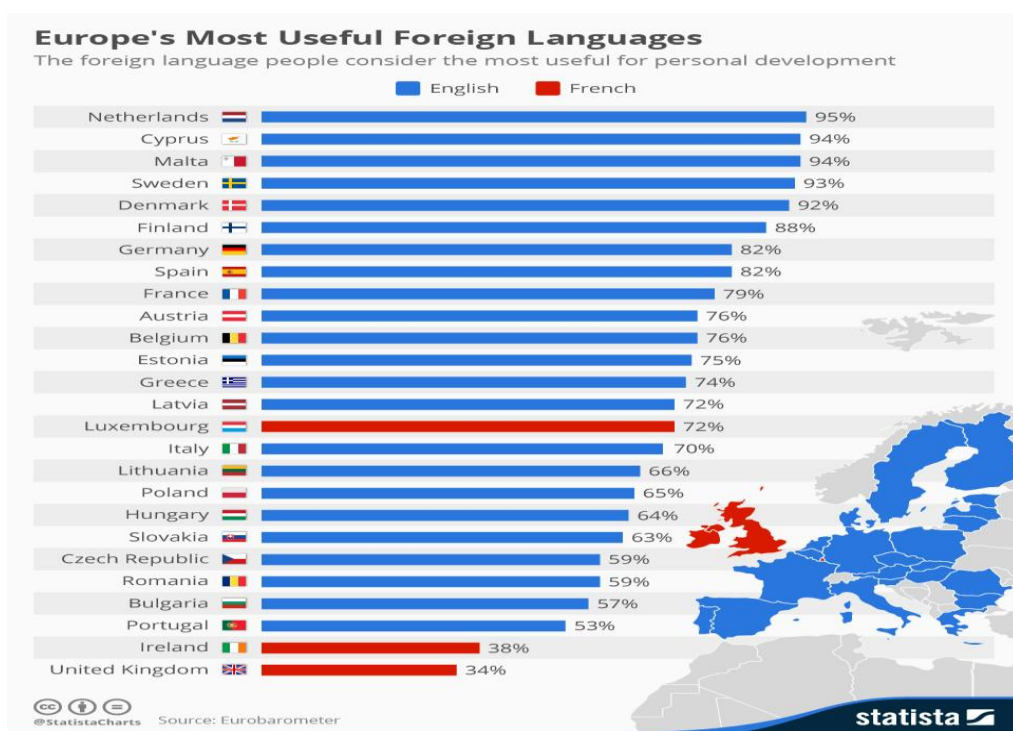
Σε εθνικό επίπεδο τα αγγλικά είναι η περισσότερο ομιλούμενη ξένη γλώσσα σε 19 από τα 25 κράτη μέλη όπου δεν είναι επίσημη γλώσσα (δηλαδή με εξαίρεση το ΗΒ και την Ιρλανδία).

Η ευρωπαϊκή έρευνα για τις γλωσσικές γνώσεις διεξήχθη την άνοιξη του 2011 και τα αποτελέσματα δημοσιεύονται σήμερα ύστερα από διεξοδική ανάλυση. Εξετάστηκαν περίπου 54.000 μαθητές σε 14 χώρες και 16 εκπαιδευτικά συστήματα (οι τρεις γλωσσικές κοινότητες του Βελγίου, η Βουλγαρία, η Κροατία, η Αγγλία, η Εσθονία, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Μάλτα, οι Κάτω Χώρες, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Σλοβενία, η Ισπανία και η Σουηδία). Από την αξιολόγηση προέκυψαν συγκρίσιμα στοιχεία σχετικά με το επίπεδο των γνώσεων ξένης γλώσσας των μαθητών ηλικίας 14-15 ετών. Σε κάθε χώρα εξετάστηκαν οι ικανότητες ανάγνωσης, προφορικής κατανόησης και γραπτής έκφρασης σε δύο από τις πέντε πλέον διδασκόμενες επίσημες γλώσσες

της ΕΕ: αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά και ισπανικά. Επιπλέον, με βάση τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από τους μαθητές, καθώς και από περίπου 5.000 καθηγητές ξένων γλωσσών και 250 διευθυντές σχολείων, η αξιολόγηση διαπιστώνει ότι οι ικανότητες εκμάθησης γλωσσών συνδέονται στενά με τα προσωπικά κίνητρα, τα οποία με τη σειρά τους συνδέονται με την οικογενειακή κατάσταση, την εκπαίδευση όσο και την κοινωνία γενικότερα.

4.7 Ποιες γλώσσες προτιμούν οι ευρωπαίοι πολίτες

Στην 1η θέση έρχονται τα **Αγγλικά** με ποσοστό 94%. Όπως είναι λογικό τα Αγγλικά κατέχουν την κυρίαρχη θέση μέσα στις χώρες της Ευρώπης ως προτίμηση για δεύτερη ξένη γλώσσα. Την 2η θέση καταλαμβάνουν τα **Γαλλικά** με ποσοστό 23%. Στην 3η θέση και πολύ κοντά στα Γαλλικά έρχονται τα **Γερμανικά** με ποσοστό προτίμησης 21%.

Οι πιο χρήσιμες γλώσσες στην Ευρώπη: www.statista.com

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.thehistoryofenglish.com

www.vlioras.gr

www.pyly.gr

europa.eu

www.statista.com

www.tovima.gr

news.in.gr